

UNIVERZA V LJUBLJANI

EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRIMERJAVA PRESTRUKTURIRANJA BANČNIH SISTEMOV
TRANZICIJSKIH DRŽAV IN NJIHOVO PRIBLIŽEVANJE
PRIMERLJIVIM ČLANICAM EVROPSKE UNIJE**

Ljubljana, avgust 2003

TINE PUST

IZJAVA

Študent TINE PUST izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. MARKA KOŠAKA in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 28.08.2003

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. VLOGA IN POMEN BANČNEGA SEKTORJA	2
1.1 Razvoj.....	2
1.2 Pojem bančništva.....	2
1.3 Pojem banke in bančnih funkcij.....	3
1.4 Trend razvoja bančnih sektorjev v Evropski Uniji.....	4
2. BANČNI SISTEMI TRANZICIJSKIH DRŽAV	4
2.1 SLOVENSKI BANČNI SISTEM.....	4
2.1.1 Bančni sistem pred letom 1990.....	4
2.1.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija.....	6
2.1.3 Analiza struktur bančnega sistema.....	8
2.1.3.1 Analiza lastniške strukture.....	8
2.1.3.2 Analiza tržne strukture.....	9
2.1.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	9
2.1.4 Analiza poslovanja.....	10
2.1.5 Učinkovitost bančnega sistema.....	12
2.1.6 Prihodnost in izzivi slovenskega bančnega sistema.....	13
2.2 ČEŠKI BANČNI SISTEM.....	14
2.2.1 Bančni sistem pred letom 1990.....	14
2.2.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija.....	14
2.2.3 Analiza struktur bančnega sistema.....	15
2.2.3.1 Analiza lastniške strukture.....	15
2.2.3.2 Analiza tržne strukture.....	15
2.2.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	15
2.2.4 Analiza poslovanja.....	16
2.2.5 Učinkovitost bančnega sistema.....	17
2.2.6 Prihodnost in izzivi češkega bančnega sistema.....	18
2.3 MADŽARSKI BANČNI SISTEM.....	18
2.3.1 Bančni sistem pred letom 1990.....	18
2.3.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija.....	19
2.3.3 Analiza struktur bančnega sistema.....	20
2.3.3.1 Analiza lastniške strukture.....	20
2.3.3.2 Analiza tržne strukture.....	20
2.3.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	21
2.3.4 Analiza poslovanja.....	21
2.3.5 Učinkovitost bančnega sistema.....	22
2.3.6 Prihodnost in izzivi madžarskega bančnega sistema.....	22
2.4 POLJSKI BANČNI SISTEM.....	23
2.4.1 Bančni sistem pred letom 1990.....	23
2.4.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija.....	23
2.4.3 Analiza struktur bančnega sistema.....	24
2.4.3.1 Analiza lastniške strukture.....	24
2.4.3.2 Analiza tržne strukture.....	24

2.4.3.3	Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	25
2.4.4	Analiza poslovanja.....	25
2.4.5	Učinkovitost bančnega sistema.....	26
2.4.6	Prihodnost in izzivi poljskega bančnega sistema.....	26
2.5	SLOVAŠKI BANČNI SISTEM.....	27
2.5.1	Bančni sistem pred letom 1990.....	27
2.5.2	Sanacija bančnega sistema in privatizacija.....	27
2.5.3	Analiza struktur bančnega sistema.....	28
2.5.3.1	Analiza lastniške strukture.....	28
2.5.3.2	Analiza tržne strukture.....	28
2.5.3.3	Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	28
2.5.4	Analiza poslovanja.....	29
2.5.5	Učinkovitost bančnega sistema.....	29
2.5.6	Prihodnost in izzivi slovaškega bančnega sistema.....	30
3.	BANČNI SISTEMI PRIMERLJIVIH ČLANIC EU.....	30
3.1	PORTUGALSKI BANČNI SISTEM.....	30
3.1.1	Predstavitev portugalskega bančnega sistema.....	30
3.1.2	Analiza struktur bančnega sistema.....	30
3.1.2.1	Analiza lastniške strukture.....	30
3.1.2.2	Analiza tržne strukture.....	31
3.1.2.3	Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	31
3.1.3	Analiza poslovanja.....	31
3.1.4	Učinkovitost bančnega sistema.....	32
3.2	GRŠKI BANČNI SISTEM.....	32
3.2.1	Predstavitev grškega bančnega sistema.....	32
3.2.2	Analiza struktur bančnega sistema.....	33
3.2.2.1	Analiza lastniške strukture.....	33
3.2.2.2	Analiza tržne strukture.....	33
3.2.2.3	Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	34
3.2.3	Analiza poslovanja.....	34
3.2.4	Učinkovitost bančnega sistema.....	34
3.3	ŠPANSKI BANČNI SISTEM.....	35
3.3.1	Predstavitev španskega bančnega sistema.....	35
3.3.2	Analiza struktur bančnega sistema.....	35
3.3.2.1	Analiza lastniške strukture.....	35
3.3.2.2	Analiza tržne strukture.....	35
3.3.2.3	Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti.....	36
3.3.3	Analiza poslovanja.....	36
3.3.4	Učinkovitost bančnega sistema.....	37
4.	PRIMERJAVA PRESTRUKTURIRANJA, RAZVITOSTI IN UČINKOVITOSTI POSAMEZNIH BANČNIH SISTEMOV.....	37
4.1	Primerjava prestrukturiranja bančnega sistema proučevanih tranzicijskih držav.....	37
4.2	Primerjava razvitosti bančnih sistemov proučevanih tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije.....	38

4.3. Primerjava učinkovitosti sistemov proučevanih tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije.....	42
5. SKLEP.....	44
6. LITERATURA.....	46
7. VIRI.....	47
8. PRILOGE	

UVOD

Reforme finančnih sistemov v državah Srednje in Vzhodne Evrope (SVE) so se začele z družbenoekonomskimi spremembami ob koncu osemdesetih let dvajsetega stoletja. Vse tranzicijske države so se bile prisiljene spopasti z dediščino večdesetletnega centraliziranega bančnega sistema in slabo makroekonomsko situacijo. V vseh gospodarstvih držav SVE so imeli tradicionalno izredno močno vlogo finančni posredniki, predvsem banke. Zato je bilo samoumevno, da so države poskušale svoje bančne sisteme rešiti in preoblikovati v moderne, evropske sisteme, ki bi lahko zagotavljali konkurenčne storitve in omogočili nadaljni razvoj nacionalnih gospodarstev.

Najpomembnejša cilja prve faze prestrukturiranja bančnega sistema za njegovo normalno delovanje, sta bila v vseh tranzicijskih državah uvedba dvostopenjskega bančnega sistema in rešitev problema slabih posojil. Kot bomo videli kasneje, je bila sanacija slabih posojil tudi najzahtevnejši del celotnega procesa, saj so bili ocenjeni stroški sanacije večkrat preseženi, dodaten problem pa so občasno predstavljale tudi neracionalne politične odločitve. Vseeno je uresničitev prve faze prestrukturiranja postavila temelj za nadaljni razvoj bančnih sistemov in s tem normalno delovanje celotnega gospodarstva. Naslednji korak v približevanju bančnim sistemom članic Evropske unije, je bilo oblikovanje sodobnega sistema regulacije poslovanja bank, uveljavljanje standardov varnega poslovanja in privatizacija bančnega sektorja. Dokončanje tega procesa, ki še ni povsem zaključen (nedokončana privatizacija bank v Sloveniji), pa naj bi dal jasen odgovor, v kolikšni meri so se posamezni bančni sistemi že približali merilom in razvitosti posameznih evropskih bančnih sistemov.

V *prvem* poglavju sem na kratko predstavil nekaj osnovnih pojmov o bančnem sistemu, bančništvu, njegovi klasifikaciji in funkcijah. Obenem sem se zelo jedrnato dotaknil tudi sedanje in bodoče ureditve bančnega sistema v Evropski uniji, kajti vsi v nadaljevanju predstavljeni bančni sistemi, bodo predvidoma od leta 2005 dalje sestavni del enotnega evropskega finančnega trga.

V *drugem* poglavju sem predstavil in analiziral pet nekdanjih tranzicijskih držav in bodočih članic Evropske unije; Slovenijo, Češko, Madžarsko, Poljsko in Slovaško. Vsak bančni sistem sem poskušal analizirati na čim bolj sistematičen in primerljiv način po posameznih vrstah kazalcev, ki naj bi prikazali celostno sliko razvoja in učinkovitosti posameznega sistema.

V *tretjem* poglavju sem na podoben način predstavil tudi tri obstoječe članice Evropske unije, Portugalsko, Grčijo in Španijo, ki po splošnih makroekonomskih kazalcih spadajo med manj razvite članice Evropske unije in so zato bolj primerljive z analiziranimi bodočimi članicami.

V *zadnjem, četrtem* poglavju sem nato poskušal izvesti smiselno primerjavo; najprej med posameznimi prestrukturiranimi bančnimi sistemi tranzicijskih držav, nato pa še med njimi in obravnavanimi sistemi držav članic Evropske unije. Na ta način sem želel v luči približevanja

prikazati prehojeno pot reform in prestrukturiranja analiziranih bančnih sistemov, ugotoviti pomanjkljivosti in določiti nadaljni trend razvoja omenjenih bančnih sistemov. V *sklepu* pa sem povzel najpomembnejše ugotovitve iz diplomskega dela.

Moj cilj v diplomski nalogi je bil predvsem podrobneje analizirati stanje proučevanih bančnih sistemov v zadnjih letih (t.j. letih 2001 in 2002) in izvesti njihovo primerjavo z nekaterimi bančnimi sistemi članic Evropske Unije. Na ta način sem želel ugotoviti, v kolikšni meri so se bančni sistemi tranzicijskih držav že približali nekaterim bančnim sistemom članic Evropske Unije, kar je zanimivo predvsem z vidika prilagojenosti bančnih sektorjev pridruženih članic v času pred polnopravnim članstvom v Evropski Uniji, ki se bo začelo v maju 2004 in njihovo pripravljenostjo na enotni evropski finančni prostor.

1. VLOGA IN POMEN BANČNEGA SEKTORJA

1.1 RAZVOJ

Razvoj bančništva je tesno povezan z razvojem in vlogo denarja. Razvoj denarja pa je močno povezan z razvojem gospodarstva. Razvoj in funkcija denarja pa sta bila v različnih zgodovinskih obdobjih različna, temu ustrezno pa so bile različne tudi vloge tistih, ki so se s temi posli ukvarjali. Posledica tega je, da v posameznih zgodovinsko-razvojnih fazah gospodarstva ni enotne definicije in razumevanja o bančništvu.

Bančništvo ima korenine že v starem Egiptu. Dokazano je, da je denar v obliki elektrona (mešanica zlata in srebra) obstajal že na začetku državne tvorbe starega Egipta (od 2650 do 2350 pr.n.št.). Tu bi lahko našli skrajno mejo nastanka bančništva kot opravljanja denarnih poslov tistega časa. Med te bi lahko šteli oblikovanje denarja, njegovo shranjevanje in posojanje.

Nastanek modernega bančništva je mogoče iskati predvsem pri menjalcih denarja srednjeveške Italije, ki so se imenovali "bancherii" ali "banchieri"-od denarne mize (Bobek, 1992, str.11).

1.2 POJEM BANČNIŠTVA

Bančništvo bi lahko najbolj grobo opisali kot dejavnost, ki jo po uvrstitvi v standardno klasifikacijo dejavnosti štejemo med finančno posredništvo, ki ga lahko še naprej klasificiramo:

1. Finančno posredništvo, razen zavarovalništva in dejavnosti pokojninskih skladov:

- denarno posredništvo, kamor spada pridobivanje finančnih sredstev v obliki vlog,
- drugo finančno posredništvo, kamor spada finančno posredništvo nedenarnih inštitucij.

2. Zavarovalništvo in dejavnost pokojninskih skladov, razen obveznega socialnega zavarovanja:

- zavarovalništvo in dejavnost pokojninskih skladov, razen obveznega socialnega zavarovanja, kamor spada dolgoročna in kratkoročna razpršitev tveganj s prvino varčevanja ali brez nje.

3. Pomožne dejavnosti v finančnem posredništvu

kamor spada zagotavljanje storitev, vključenih ali tesno povezanih s finančnim posredništvom, če te storitve same niso storitve finančnega posredništva (Dimovski, 1999, str. 3):

- pomožne dejavnosti v finančnem posredništvu, razen zavarovalništva in dejavnosti pokojninskih skladov,
- pomožne dejavnosti v zavarovalništvu in pokojninskih skladih.

1.3 POJEM BANKE IN BANČNIH FUNKCIJ

Ko govorimo o bankah, ne moremo mimo dejstva, da sta se v svetu razvili dve vrsti bank oziroma bančništev: univerzalno in investicijsko. Medtem ko se je model investicijske banke uveljavil predvsem v ZDA in Veliki Britaniji, pa je model univerzalne banke prevladujoč v kontinentalni Evropi. Tudi v vseh analiziranih bančnih sistemih tranzicijskih držav je model univerzalne banke prevladujoč. Z razvojem in širitvijo finančnih trgov pa se banke iz klasičnih pasivnih finančnih posrednikov (sprejemanje depozitov in odobravanje posojil) vedno bolj preoblikujejo v aktivne udeležence na finančnih trgih in tako širijo svoj krog poslovanja.

V Sloveniji je banka definirana kot delniška družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev, ki so (Zakon o bančništvu, 1999):

1. Sprejemanje depozitov od fizičnih in pravnih oseb ter dajanje kreditov iz teh sredstev za svoj račun

2. Storitve, za katere drug zakon določa, da jih smejo opravljati samo banke,

3. Druge finančne storitve, če za njih pridobi dovoljenje Banke Slovenije in če izpolnjuje pogoje, ki jih določa zakon, ki ureja posamezne od drugih finančnih storitev. Te storitve so:

1. factoring;
2. finančni zakup (leasing);
3. izdajanje garancij in drugih jamstev;
4. kreditiranje, vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranjem komercialnih poslov;

5. trgovanje s tujimi plačilnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli;
6. trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti;
7. zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb;
8. posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic, po zakonu, ki ureja zavarovalništvo;
9. izdajanje in upravljanje s plačilnimi instrumenti (npr. plačilne in kreditne kartice, potovalni čeki, bančne menice);
10. oddajanje sefov;
11. posredovanje pri sklepanju posojilnih in kreditnih poslov;
12. storitve v zvezi z vrednostnimi papirji, po zakonu, ki ureja trg vrednostnih papirjev.
13. upravljanje pokojninskih oziroma investicijskih skladov po zakonu, ki ureja pokojninske oziroma investicijske sklade;
14. opravljanje poslov plačilnega prometa.

1.4 TREND RAZVOJA BANČNIH SEKTORJEV V EVROPSKI UNIJI

Za bančništvo v Evropski uniji je značilna zakonodaja, ki jo urejajo enotni minimalni standardi. Enotni standardi omogočajo izenačevanje konkurenčnih pogojev bank, ki prihajajo iz različnih držav (z različno nacionalno zakonodajo) in poslujejo na skupnem bančnem trgu. Tudi kandidatke pristopnice k Evropski uniji so že morale vključiti njihovo vsebino v lastno nacionalno zakonodajo.

Pomembnejše bančne smernice, na katerih temelji skupni bančni trg Evropske unije, so:

- enotna bančna licenca (banka, ki pridobi dovoljenje v eni državi članici, lahko deluje v vseh državah Evropske unije brez dodatno potrebnih dovoljenj),
- načelo domače države pri nadzoru (nadzor nad banko opravlja država, v kateri je registriran sedež vodilne (matične) banke),
- načelo vzajemnega priznavanja domačih predpisov (za banko, ki ima sedež v drugi državi in ne v državi, v kateri deluje, veljajo predpisi o varnem poslovanju njene matične države).

V skladu z FSAP (Financial Services Action Plan) naj bi do leta 2005 dosegli enoten evropski trg za vse finančne storitve. Pomemben vpliv na poslovanje bank bodo novi standardi kapitalske ustreznosti (t.i. Basel II., ki naj bi stopil v veljavo leta 2006), ki bodo natančneje in občutljiveje definirali kreditna tveganja ter ostale vrste tveganj, kar naj bi poenotilo bančno regulativo in trdnost bančnega sektorja (Structural Analysis of the EU Banking Sector, Year 2001, 2002).

2. BANČNI SISTEMI TRANZICIJSKIH DRŽAV

2.1 SLOVENSKI BANČNI SISTEM

2.1.1 Bančni sistem pred letom 1990

Kot mejnik slovenskega bančništva se največkrat omenjata ustanovitev Kranjske hranilnice leta 1820 v Ljubljani, kot prve slovenske hranilnice, in Ljubljanske obrtne banke nekaj desetletij kasneje, kot prve slovenske poslovne banke (Lazarevič, Prinčič, 2000, str. 23 in 30). Namen tovrstnega ustanavljanja bank, hranilnic in posojilnic je bil predvsem pokriti finančne potrebe slovenskega narodnega področja ter omogočiti lastno gospodarsko neodvisnost.

V obdobju po I. svetovni vojni je celotno monetarno oblast na takratnem območju Slovenije prevzela Narodna banka Jugoslavije (NBJ). Ustanovljenih so bile specializirane državne in poldržavne banke (npr. Državna hipotekarna banka, Poštna hranilnica, Privilegirana agrarna banka in Obrtna banka). Ostalo je veliko število privatnih bank, med katerimi je v Sloveniji najpomembnejšo vlogo ohranila Ljubljanska kreditna banka.

Po ustanovitvi SFRJ in končanju druge svetovne vojne, pa se je bančništvo razvijalo na socialističnih temeljih. Prvotno je bil bančni sistem sestavljen samo iz dveh bank: NBJ, ki je poleg svoje temeljne emisijske funkcije opravljala tudi direktno kratkoročno kreditiranje gospodarstva, notranji in mednarodni plačilni promet, zbirala hranilne vloge in izvajala državni proračun ter Državne investicijske banke, ki je opravljala celotno dolgoročno poslovanje, kreditirala investicije in vodila službo notranjih in mednarodnih posojil. Ta sistem dveh bank je bil v letih 1949-1952 razširjen z uvajanjem novih bank lokalnega pomena (komunalnih bank in mestnih hranilnic ter državnih bank za kreditiranje kmetijskih zadrug). V letih 1952-1954 so bile banke zopet koncentrirane v enobančni sistem, mestne hranilnice pa so poslovale kot samostojne organizacije. Namen teh sprememb je bil zagotoviti na enem mestu dolgoročna in kratkoročna kreditna sredstva, predvsem pa uvesti kontrolno funkcijo, ki naj bi jo izvajale banke zaradi samostojnejšega poslovanja gospodarskih organizacij. Vendar ta sistem ni zmožal slediti čedalje večji samostojnosti gospodarskih organizacij. Zato so bile od leta 1955 dalje ustanovljene specializirane banke (Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino, Jugoslovanska investicijska banka ter Jugoslovanska kmetijska banka), ki so bilo ločene od NBJ in so se smatrale kot poslovne banke, kakor tudi komunalne banke ter mestne ali združne hranilnice.

Z gospodarsko reformo 1965 pa je bil bančni sistem ponovno prilagojen. Odpravljen je bil teritorialni princip, tako da so banke zdaj lahko poslovale na celotne državne področju. Ukinjene so bile specializirane banke, bančni sistem pa se je delil na centralno banko (NBJ) in poslovne banke, kamor so sodile investicijske in komercialne banke ter hranilnice. Poslovne banke so delovale kot samostojne gospodarske organizacije, ki so jih ustanovljale in posledično tudi upravljale druge gospodarske organizacije iz nefinančnega sektorja kot družbenopolitične skupnosti.

Pomemben mejnik je bilo leto 1971, ko se je bančni sistem decentraliziral z ustanovitvijo Narodnih bank republik in pokrajin, ki so prevzele del pravic in obveznosti na področju oblikovanja in izvajanja monetarne politike. Ta sistem se je ohranil do konca osemdesetih let dvajsetega stoletja, ko je prevladalo spoznanje o neuspešnosti obstoječe ureditve. Tako je leta 1989 prišlo do gospodarske reforme, ki je zadelo tudi bančništvo. Sprejet je bil zakon o bankah

in drugih finančnih inštitucijah, ki je prvič doslej banko opredelil kot podjetje (delniško družbo), katerega temeljni cilj je doseganje dobička. Banko so lahko ustanovile družbeno pravne osebe ali družbenopolitične skupnosti s sprejetjem sklepa o ustanovitvi in vplačilom sredstev v ustanovni sklad. Nov zakon je tudi zaostрил merila za varnost bančnega poslovanja, odpravljeno je bilo kolektivno vodenje, banka pa je lahko začela poslovati po pridobitvi soglasja NBJ.

2.1.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija

Po pridobitvi državne samostojnosti se je s preoblikovanjem republiške Narodne banke v Banko Slovenije Slovenija tudi monetarno osamosvojila. Kljub temu, da sama struktura in organiziranost bančnega sektorja nista bili vprašljivi, pa je bil bančni sistem v resnici v krizi. Do konca osemdesetih let so bile banke v lasti podjetij, kar je povzročilo, da so banke tem podjetjem tudi zagotavljale ugodna posojila, pri čemer se niso posebej ozirale na upoštevanje ekonomskih kriterijev. Konec osemdesetih let je postalo jasno, da je družbena lastnina v realnem in tudi finančnem sektorju neučinkovita in da pomeni resno oviro za nadaljni razvoj in celo sam obstoj bank kot finančnih posrednikov (Ribnikar, 1994, str. 251). Leta 1991 je bil tako zaradi slabega položaja bank sprejet osnovni zakon o sanaciji bank, ki se je formalno začela leta 1993.

Med najpomembnejše vzroke za sanacijo bank so sodili (Novak, 2002, str. 44):

- negativne tečajne razlike v bilancah bank,
- slabe naložbe (v letu 1991 so presegale lastniški kapital bank),
- izguba nekdanjega jugoslovanskega trga, kar je povzročilo nezmožnost podjetij za odplačevanje svojih zapadlih obveznosti do bank.

Glavni cilji sanacije bank v Sloveniji so bili (Štiblar, 1996, str. 42):

- kapitalska ustreznost po svetovnih merilih,
- pozitivni denarni tok in tekoči dobiček iz poslovanja,
- znižanje obrestnih mer,
- ugled na svetovnih finančnih trgih,
- izoblikovanje osnovnih meril obnašanja bank.

Sanacija bank je bila osredotočena na največje »stare« banke in se je začela v Ljubljanski banki januarja 1993, nadaljevala v Kreditni banki Maribor aprila 1993 in januarja 1994 v Kreditni banki Nova Gorica. Slednja je bila leta 1995 priključena Kreditni banki Maribor. Delež slabih posojil v celotnem bančnem sistemu je konec leta 1991 znašal preko 30 %, delež slabih posojil v bilančni vsoti kasneje saniranih LB in KBM pa je bilo konec leta 1991 več kot 40 % (Štiblar, 2001, str. 62), kar je resno ogrožalo tudi bančni sistem kot celoto. Ljubljanska banka in Kreditna banka Maribor sta namreč s svojo bilančno vsoto imeli več kot 50 % delež v celotnem bančnem sektorju. Sanacijski program je bil postavljen kot kombinacija centraliziranega in decentraliziranega načina sanacije, kar pomeni, da slabe bančne naložbe

niso bile v celoti zamenjane za sanacijske obveznice. V začetku leta 1993 je v bilancah ostalo 15 % slabih posojil, preostanek le-teh je bil prenesen na Agencijo za sanacijo bank. Sanacija je potekala v štirih stopnjah (Voljč, 1995, str. 112):

- v višini tekočih izgub je bil zmanjšan kapital bank,
- slaba posojila so bila zamenjana za obveznice Agencije za sanacijo bank, ki so bile izdane z jamstvom Republike Slovenije,
- del slabih bančnih posojil se je prenesel na Agencijo skupaj z obveznostmi do bančnih komitentov,
- banke je dokapitalizirala Agencija, tako da so začele izpolnjevati zahteve o kapitalski ustreznosti, to pa je istočasno pomenilo, da je lastništvo saniranih bank prešlo v roke države.

Novembra 1995 so bile obveznice Agencije za sanacijo bank, ki so bile denominirane v DEM, zamenjane z novimi obveznicami, ki jih je izdala vlada Republike Slovenije in so bile denominirane v SIT. Nove obveznice so imele krajše ročnosti, nižje kuponske obrestne mere in so bile bolj likvidne od prejšnjih. Kot sestavni del postopka sanacije Ljubljanske banke, d.d. in Kreditne banke Maribor, d.d. sta bili leta 1994 ustanovljeni Nova Ljubljanska banka, d.d. in Nova Kreditna banka Maribor, d.d.. Stari banki sta obdržali terjatve in obveznosti v zvezi z nekdanjo SFRJ ter klavzulo solidarnostne odgovornosti. Vse druge naložbe in obveznosti so bile prenesene na novoustanovljeni banki. To je obema bankama omogočilo poslovanje brez potencialnega bremena obveznosti, ki so bile rezultat razmer v bančnem sistemu nekdanje države in takratne pravne ureditve, ne pa rezultat njune morebitne nesolidne poslovne prakse (Košak M., Košak T., 2002, str. 53).

Junija 1995 je Banka Slovenije določila sedem pogojev za uspešen zaključek sanacije. Banke so te pogoje uresničile konec leta 1996. Uspešno zaključena sanacija bank pa je sprožila dve novi poglavji v razvoju poslovnih bank v Sloveniji: privatizacijo in operativno prestrukturiranje.

Zaradi političnih razlogov je bil program privatizacije obeh saniranih bank sprejet šele maja 2001. Vlada je v njem opredelila dva temeljna cilja privatizacije obeh največjih slovenskih bank:

- krepitev učinkovitosti in konkurenčnosti bank in bančnega sistema in
- doseganje največje možne kupnine za državo za zmanjšanje javnega dolga.

Privatizacija Nove Ljubljanske banke d.d. naj bi potekala dvofazno. V prvi fazi naj bi privatizirali 48 % delež kapitala banke, tako da bi po koncu prve faze država ostala lastnica banke v višini 25 % kapitala + 1 delnica. V prvi fazi je bil 48 % delež ponujen različnim investitorjem:

- 34 % delež ključnemu investitorju (delež je pridobila belgijska KBC),
- 14 % delež dobro poučenim investitorjem (5 % delež je pridobila EBRD)

Vlada je sprejela dopolnitev programa privatizacije decembra 2001 (v delu, ki se nanaša na prodajo 14 % deleža dobro poučenim portfeljskim naložbenikom s kombinacijo 15 % dokapitalizacije NLB, oboje po tem, ko je 34 % delež že prodan ključnemu naložbeniku). Poskus, da bi 9 % lastniški delež države pridobila slovenska podjetja, pa je zaradi njihovega premajhnega interesa propadel. Tako država ostaja največji lastnik NLB (36 %), sledijo ji KBC (34 %), različni slovenski investicijski skladi (10 %), EBRD (5 %) in ostali slovenski delničarji (15 %).

Pri privatizaciji Nove Kreditne banke Maribor, d.d. je nameravala vlada prodati 65 % delež, zmanjšan za 1 delnico. Pri prodaji so predvideli možnost odprodaje tudi preostalega deleža države in obeh skladov (KAD in SOD, ki sta oba lastnika po 5 % deleža banke) - preučiti je bilo treba možnost odkupne pravice oziroma pravice prodaje. Julija 2001 je bil v domačih in tujih medijih objavljen poziv k izrazitvi zanimanja za nakup NKBM. Do začetka decembra 2001 so bile dane zavezujoče ponudbe z osnutkom prodajnih pogojev, nato so potekala pogajanja za končno določitev teh pogojev s ponudniki, marca 2002 pa je bila privatizacija NKBM (predvsem zaradi političnih razlogov) ustavljena (Letno poročilo BS, Leto 2001). Kasneje so zopet oživela razmišljanja o oblikovanju dveh finančnih stebrov, ki naj bi bila protiutež NLB (prvi okoli NKBM, drugi okoli Zavarovalnice Triglav).

2.1.3 Analiza struktur bančnega sistema

2.1.3.1 Analiza lastniške strukture

V letu 2002 je delovalo 21 bank (vključno s podružnico tuje banke v Sloveniji), vendar pa se je na zadnji dan leta 2002 Banka Vipa d. d., Nova Gorica, pripojila k Abanki d. d., Ljubljana. Zaradi te pripojitve je na dan 31. decembra 2002 delovalo v Sloveniji le še 20 bank, od tega pet hčerinskih bank tujih bank in ena podružnica tuje banke.

Tudi pri hranilnicah je nastala ena statusna sprememba, in sicer sredi leta 2002, ko se je LLT Hranilnica in posojilnica d. d., Murska Sobota, pripojila k Novi Kreditni banki Maribor d. d. Zato sta 31. 12. 2002 delovali le še dve hranilnici. Poleg 20 bank in 2 hranilnic je zadnji dan leta 2002 delovalo tudi 25 hranilno-kreditnih služb. Število hranilno-kreditnih služb se že od leta 2000, ko je začel veljati sklep o usklajevanju hranilno-kreditnih služb z določbami zakona o bančništvu, precej znižuje. V tem času je prišlo do številnih pripojitev hranilno-kreditnih služb k Zvezi hranilno-kreditnih služb, v manjšem obsegu do prevzemov hranilno-kreditnih služb s strani bank, treh prostovoljnih likvidacij in treh stečajev. Razlog za zmanjševanje števila hranilno-kreditnih služb je v usklajevanju poslovanja hranilno kreditnih služb z zakonom o bančništvu.

Poleg konsolidacije bančnega sektorja, so se pri bankah v letu 2002 zgodile tudi spremembe v lastniški strukturi. Za lastniško strukturo bank v Sloveniji je značilno, da so banke pretežno v zasebni lasti, hranilnice pa v popolni zasebni lasti. Med zasebnimi lastniki pri bankah

prevladujejo domače osebe, pri hranilnicah pa so lastniki samo domače osebe. Zaradi privatizacije Nove Ljubljanske banke d. d., Ljubljana, se je delež državne lastnine v tej banki in s tem v celotnem bančnem sistemu znižal. Prodaja 39 % državnega deleža Nove Ljubljanske banke d. d., Ljubljana, poleti 2002, je imela za posledico, da se je državno lastništvo banke spremenilo iz večinskega v manjšinsko. V večinski državni lasti pa ostajata druga največja banka v Sloveniji, Nova Kreditna banka Maribor d. d., in Poštna banka Slovenije d. d. Po drugi strani se je v letu 2002 zviševal delež tujega kapitala. Delež kapitala v lasti tujcev se je v letu 2002 več kakor podvojil in znašal 31. decembra 2002 32,5 %. Razlogi za tako visoko zvišanje so predvsem povečanje tujega kapitala v Banki Koper d. d., nakup Krekove banke d.d. s strani avstrijske Raiffeisen Bank in nakup 39 % deleža Nove Ljubljanske banke s strani KBC in EBRD. Tako je bilo na zadnji dan leta 2002 od 20 delujočih bank v večinski tuji lasti šest bank (vključno s podružnico tuje banke), v popolni domači lasti prav tako šest bank, medtem ko je bilo preostalih osem bank v večinski domači lasti. Od osmih bank v večinski domači lasti je polovica bank imela manj kakor 1 % delež tujega kapitala (Letno poročilo BS, Leto 2002)*.

2.1.3.2 Analiza tržne strukture

V strukturi bančnega sektorja imajo banke prevladujoč položaj. Konec leta 2002 so imele kar 98,6 % trga, merjenega z nekonsolidirano bilančno vsoto, preostali del trga pa so si delili hranilnici in hranilno-kreditne službe. Hranilnici sta imeli 0,3 % tržni delež, hranilno-kreditne službe pa 1,1 %. Zaradi majhnega vpliva le-teh, bomo v nadaljevanju analizirali le podatke, ki se nanašajo na poslovne banke.

Bančna koncentracija je v slovenskem bančnem sektorju visoka. Tako je konec leta 2002 znašal delež največje slovenske banke v skupni aktivni bančnega sektorja 35,3 %, skupaj s tremi hčerinskimi bankami pa 39,1 %. Tržni delež petih največjih bank, glede na delež v skupni aktivni, je znašal 69,4 %. V primerjavi z letom poprej, se je stopnja koncentracije petih največjih bank le malenkostno povečala (konec leta 2001 je bil njihov tržni delež 69,0 %), medtem ko se je koncentracija sedmih največjih bank povečala za skoraj 1 o.t. ((80,5 %, v primerjavi z 79,7 % ob koncu leta 2001) Letno poročilo BS, Leto 2002).

2.1.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Bilančna vsota bančnega sistema v Sloveniji se je v letu 2002 povečala, vendar pa je bila rast v primerjavi z letom 2001, ki je bilo zaradi uvedbe evrogotovine specifično (zabeležena je bila namreč kar 21,7 % rast bilančne vsote), bolj umirjena. Ob koncu leta je bilančna vsota znašala po nerevidiranih podatkih 4537,2 milijarde SIT (podatki ne vključujejo podružnice NLB v Italiji), kar pomeni 17,1 % rast (9,1 % realno, ob upoštevanju 7,2 % stopnje inflacije v letu 2002). Nominalne stopnje rasti bilančne vsote bank so se gibale med -13,5 % in 60,0 %. Dve banki sta imeli ob koncu leta 2002 nižjo bilančno vsoto, kakor ob koncu leta 2001.

* V nadaljevanju bom zaradi velikega števila podatkov vire navajal le na koncu vsakega podpoglavja.

Odprtost slovenskega gospodarstva omogoča slovenskim bankam mednarodno sodelovanje s tujimi bankami in nebančnimi institucijami. V zadnjih letih je bil viden trend širjenja bančnih dejavnosti na področje JV Evrope (predvsem držav bivše Jugoslavije, kamor se vse bolj orientira tudi slovensko gospodarstvo). Tako želijo banke slediti svojim komitentom (podjetjem), ki širijo svoje poslovanje na JV trge. Najbolj aktivna pri tem geografskem širjenju je NLB d.d. (v večinski lasti ima Tutunsko banko v Makedoniji, Commercibank Sarajevo in VB Banko Banja Luka v BiH, West-East Bank v Bolgariji, Montenegrobanko v Črni gori, kmalu pa je pričakovati tudi nakup večinskega deleža Preduzetničke banke iz Srbije (NLB: Kažipot, 2003). Edina siva lisa v tem prostoru ostaja hrvaški bančni trg, kamor pa NLB d.d. zaradi znanih zapletov z deviznimi vlogami varčevalcev nekdanje SFRJ, zaenkrat še nima možnosti za vstop.

Delež nerezidentov v pasivi bančnega sektorja, ki kaže na internacionalizacijo pridobivanja virov sredstev, se v zadnjih letih povečuje. Tako je delež nerezidentov v pasivi konec leta 2002 znašal 595.035 milijonov SIT oziroma 13,0 % celotnih virov sredstev, od tega je bilo kar 64,5 % teh obveznosti v obliki zadolžitev pri tujih bankah. Medletna rast zadolževanja pri tujih bankah je bila 34,1 %. Še pomembnejši kazalnik, ki naj bi opredeljeval mednarodno konkurenčnost in geografsko internacionalizacijo poslovanja, pa je delež nerezidentov v aktivih, ki prikazuje delež plasiranih sredstev v nedomicilne bančne sisteme v obliki posojil ali vlog pri tujih bankah. Tako se je delež nerezidentov v aktivih bančnega sektorja v letu 2002 zmanjšal na 482.048 milijonov SIT oziroma 10,5 % celotne aktive (leto poprej 14,0 %), konec marca 2003 pa je njihov delež v aktivih dosegel 10,7 %. Zmanjšanje deleža nerezidentov v aktivih gre predvsem na račun zmanjšanja gotovine in vlog naloženih pri tujih bankah (medletni padec za 23,6 o.t.), ki pa so še vedno predstavljale več kot 54 % celotne nerezidenčne aktive ob koncu leta 2002. Večja preusmeritev na domači trg je posledica donosnejših naložb v vrednostne papirje Banke Slovenije in znižanje tujih obrestnih mer za vloge in gotovino (Letno poročilo BS, Leto 2002).

2.1.4 Analiza poslovanja

V letu 2002 je bila rast obsega kreditov strankam, ki niso banke 13,3 % (realno 5,7 %), kar predstavlja najmanjšo realno rast v obdobju 1999 do 2001. Po visoki rasti kreditov gospodarstvu leta 2001 je bila rast v letu 2002 le 9,7 %. Ekspanzija kreditiranja tega sektorja v zadnjih letih se je v letu 2002 ustavila. Pri kreditih gospodinjstvom se je trend zmanjševanja naložb začel po letu 1999, ko je bil uveden davek na dodano vrednost. V letu 2002 je bila rast kreditov gospodinjstvom večja kakor v letu 2001, kljub temu pa z 0,8 % realno rastjo predstavlja le ohranjanje vrednosti portfelja. Banke so v veliko večjem obsegu kakor v letu 2001 vlagale v vrednostne papirje države in Banke Slovenije, kar je posledica prestukturiranja zadolževanja države iz tujih na domače vire, delno pa tudi poplačila obveznic Republike Slovenije 4. in 15. izdaje. Kreditiranje tujih oseb, kjer se je trend padanja naložb v letih 2000 in 2001 preusmeril v visoko, 113,3 % rast, je posledica spodbujanja izvoza v tujino, predvsem na

območje nekdanje Jugoslavije, Češke in ZDA ter kreditiranja družb, katerih ustanovitelji so domače družbe.

Tako se je delež kreditom nebančnim institucijam in gospodinjstvom ob koncu leta 2002 zmanjšal na 47,8 % celotne aktive (ob koncu leta 2001 je bil njihov delež v aktivih 49,4 %). Prav tako se je zmanjšal delež kreditov bankam (zmanjšanje za 2 o.t. na 8,2 % ob koncu leta 2002). Največji porast so dosegle naložbe v vrednostne papirje (povišanje zna 5,5 o.t. na 34,1 %). V okviru naložb v vrednostne papirje je bilo največje povečanje zaznati pri naložbah v blagajniške zapise Banke Slovenije (57,5 % rast), medtem ko so naložbe v vrednostne papirje države (19,7 % rast) in druge vrednostne papirje (delnice, obveznice, vrednostni papirji tujih izdajateljev, držav ipd.), ki so s stopnjo rasti 18,6 % dosegle zmerno rast.

Sestava ročnosti kreditov strankam, ki niso banke, se zadnja leta spreminja v korist dolgoročnih kreditov. V letu 2002 je bil ta premik še posebno izrazit. Razmerje med kratkoročnimi in dolgoročnimi krediti je bilo ob koncu leta 2001 57 : 43, leta 2002 pa 54 : 46. Kratkoročni krediti so v letu 2002 porasli za 6,8 o.t., rast dolgoročnih kreditov pa je bila 22,0 %. Rast deviznih kreditov strankam, ki niso banke, je bila 44,3 %, kar predstavlja najvišjo rast v zadnjih štirih letih, rast tolaških kreditov pa le 6,2 %. Močna rast deviznih kreditov je posledica upočasnjene in predvidljive rasti deviznega tečaja. Spremembe v valutni strukturi tako na aktivni kot na pasivni strani bilance so bile posledica zaostajanja rasti tečaja za rastjo temeljne obrestne mere, kar predvsem pri segmentu strank, ki niso banke, narekuje zadolževanje v tuji valuti in varčevanje v domači valuti. Vzrok za porast deleža vrednostnih papirjev v domači valuti je tudi umikanje presežne likvidnosti s strani Banke Slovenije.

V sestavi pasive ob koncu leta 2002 se je delež vlog nebančnega sektorja zmanjšal pod 70 %, kar je pomenilo znižanje za 1,8 o.t. v primerjavi z letom poprej. Pri tem sta se znižala strukturna deleža gospodinjstev (za 1,7 o.t.) in gospodarstva (za 0,1 o.t.), povečal pa se je delež dolgov do države (za 0,7 o.t.). Porasel je tudi delež izdanih vrednostnih papirjev v pasivi (za 1 o.t. na 3,9 %). Delež vlog bančnega sektorja pa se je v letu 2002 povečal na 12,5 % (porast za 0,8 o.t.), delež kapitala pa znižal na 8,4 % (za 0,4 o.t.).

V strukturi ročnosti vlog strank ki niso banke, se povečuje delež dolgoročnih vlog predvsem zaradi visokih rasti vlog gospodarstva, gospodinjstev in drugih finančnih organizacij. Vpogledne vloge so se po posameznih segmentih povečevale, vendar njihova rast ni bila tako visoka kakor pri vlogah ostalih ročnosti. Na rast kratkoročnih vlog je vplivalo predvsem povečanje vlog z ročnostjo od 90 dni do 1 leta, medtem ko so se vloge z ročnostjo do 90 dni v primerjavi z letom 2001 zmanjšale.

Medletne spremembe v valutni strukturi se odražajo tudi v povprečni devizni strukturi. Trend zniževanja deleža povprečne devizne pasive v celotni povprečni pasivi bank iz leta 2001, se je v letu 2002 nadaljeval in je dosegel 34,4 % (leta 2001 34,7 %). Povprečni delež devizne aktive

v povprečni aktivni banke je bil v letu 2002 33,7 % (leta 2001 33,8 %). Banke so imele leta 2002 2,1 % več deviznih virov sredstev kakor naložb (Letno poročilo BS, Leto 2002).

2.1.5 Učinkovitost bančnega sistema

Ločimo več vrst konceptov učinkovitosti: ekonomije obsega, ekonomije povezanih proizvodov in X-učinkovitost. Glede na razpoložljive podatke in omejeno velikost naloge se bom pri primerjavi učinkovitosti proučevanih bančnih sistemov oprl le na računovodske podatke (predvsem delež stroškov dela v bruto dohodku in bilančni vsoti ter dosežena dobičkovnost), ki ne morejo dati dokončnega odgovora, lahko pa nam ponudijo splošno sliko dosežene učinkovitosti določenega bančnega sistema.

Izboljšanje poslovnega rezultata bank v letu 2002 v primerjavi z letom 2001 je tudi posledica sprememb slovenskih računovodskih standardov, ki ne zahtevajo več obvezne revalorizacije kapitala. Splošno prevrednotenje kapitala se po novem opravi le v primeru, da bi bila rast evra v preteklem poslovnem letu višja od 5,5 %. Rast evra v letu 2001 pa je bila le 4,7 %. Banke so tako zaključile poslovno leto 2002 z dobičkom pred obdavčitvijo v višini 46,1 milijarde SIT. Razen treh bank, ki so beležile izgubo, so v letu 2002 preostale banke realizirale pozitivni poslovni rezultat. V primerjavi z letom 2001 je bil rezultat boljši za 30,6 milijarde SIT, in sicer brez upoštevanja izgube večje banke v višini 19,5 milijarde SIT (prilagoditev standardov SKB d.d. matični Societe Generale banki).

Zaslужek bank iz neto obresti je v letu 2002 znašal 143,0 milijarde SIT. V primerjavi z letom 2001 so se neto obresti realno povečale za 14,8 o.t. (ob upoštevanju 7,5 % inflacije) oziroma za 27,0 milijarde SIT na račun hitrejše rasti prihodkov od obresti (porast prihodkov od obresti in podobnih prihodkov je realno znašal 7,1 %, v tem so vštete tudi obresti iz vrednostnih papirjev BS in RS) od porasta odhodkov za obresti (realno za 2,2 o.t.). Še intenzivnejšo stopnjo rasti so zabeležile neto opravnine (realno za 20,5 o.t.), zaslužek iz neto opravnin je namreč znašal 53,8 milijarde SIT. Najizraziteje so porasle opravnine iz opravljanja plačilnega prometa v državi, od posredniških in komisijskih poslov, visoke pa so tudi opravnine za opravljene administrativne storitve. V letu 2002 je bil skromnejši zaslužek bank iz neto finančnih poslov, saj je realno upadel za 5,2 o.t., predvsem zaradi na novo vključene postavke tečajnih razlik, ki je nekoliko večja v delu odhodkov iz tečajnih razlik, sicer pa so banke na strani prihodkov iz finančnih poslov zabeležile večje zaslužke iz prodanih delnic. Postavka neto ostalo je zaradi visokih izrednih odhodkov za prevrednotenje kapitala v višini 20,6 milijarde SIT, kamor se je knjižila preostala razlika iz revalorizacijskega izida, v letu 2001 bila negativna (5,1 milijarde SIT), medtem ko je bila leta 2002 postavka neto ostalo (zaradi odsotnosti izrednih preknjižb preostale razlike revalorizacijskega izida) višja za 10,8 milijarde SIT in je znašala 5,8 milijarde SIT.

Delež neto obrestnih prihodkov v celotnih prihodkih je tako v letu 2002 padel na 63,9 % (zmanjšanje za 3 o.t.), medtem se je delež neobrestnih prihodkov ostal na enaki ravni kot v letu 2001 (33,5 %). Trend zmanjševanja deleža neto obrestnih prihodkov v celotnih prihodkih se bo

zagotovo nadaljeval tudi v prihodnje (pritisk na zmanjšanje obrestnega razmika se bo z vstopom v Evropsko unijo še intenziviral).

V primerjavi z letom 2001 so operativni stroški v letu 2002 realno porasli za 9,9 o.t., kar kaže na izrazitejšo rast v primerjavi s preteklimi leti, predvsem zaradi stroškov dela, ki so v opazovanem obdobju realno porasli za 15,3 o.t.. Delež stroškov dela je v povprečni aktivni malenkostno porasel (z 1,55 % v letu 2001 na 1,59 % v letu 2002), ravno tako je v opazovanem obdobju porasel delež stroškov dela v celotnih odhodkih z 10,0 % na 11,2 %. Delež operativnih stroškov na povprečno aktivo v letu 2002 je dosegel 3,2 % (zmanjšanje za 0,1 o.t. v primerjavi z letom 2001). Intenzivnejšo rast beležijo tudi stroški storitev. Kljub izrazitejšemu porastu operativnih stroškov je bil neto dohodek v letu 2002 realno za 39,5 % višji kakor leto poprej. Banke so v letu 2002 oblikovale 44,2 milijarde SIT neto rezervacij. Neto rezervacije so bile v letu 2002 na približno enaki ravni kakor v letu 2001. Kazalci donosnosti v letu 2002 zaradi višjega dobička bank odstopajo od kazalcev za leto 2001 in so ugodnejši. Velja opozoriti, da je dvig donosnosti v precejšnji meri posledica novih računovodskih standardov (posledica opustitve splošnega prevrednotenja kapitala v letu 2002) in dejstva, da je v letu 2001 SKB d.d. zabeležila veliko izgubo. Najopaznejši dvig je zabeležil nominalni povprečni donos na kapital pred davki (ROE) (porast na 13,3 % v primerjavi z 4,8 % leta 2001). Donosnost povprečne aktive pred davki (ROA) pa se je povečala za 0,6 o.t. na 1,1 %. Realno (ob upoštevanju inflacije v višini 7,5 % v letu 2002) je ROE v letu 2002 znašal 5,4 %.

Slabšanje kapitalske ustreznosti bank v slovenskem bančnem sektorju se je v letu 2002 ustavilo. Tako se je količnik kapitalske ustreznosti ob koncu leta 2002 povečal na 11,9 %. Izračunavanje omenjenega količnika v letu 2002, je bilo prilagojen strožjim evropskim smernicam in novim slovenskim računovodskim standardom, zato vsebinsko ni primerljiv s podatki iz prejšnjih let (Letno poročilo BS, Leto 2002).

2.1.6 Prihodnost in izzivi slovenskega bančnega sistema

Kljub relativno stabilnemu poslovanju celotnega bančnega sektorja, pa dokončno prestrukturiranje še ni končano. Tu izstopa predvsem nedokončana odprodaja državnih deležev v obeh največjih slovenskih bankah. Zagotovo se bo nadaljeval trend konsolidacije, vendar verjetno predvsem srednje velikih bank, ki bi se na ta način približale prevladujoči NLB d.d.. Posledično bo verjetno porasel tudi delež koncentracije.

Banke so se v letu 2002 že soočile z vse večjo vlogo ostalih finančnih posrednikov, predvsem vzajemnih skladov in pokojninskih družb, ki so v preteklem letu zabeležili rekordno rast sredstev. Z vstopom v Evropsko unijo se bo še intenziviral pritisk na znižanje relativno visokega obrestnega razmika (v letu 2002 je povprečen razmik med aktivnimi in pasivnimi obrestnimi merami, izračunan iz obrestnih prihodkov/odhodkov ter povprečnega stanja naložb/sredstev po četrletjih za nebančni sektor znašal 5,1 % (Letno poročilo BS, Leto 2002, str. 46)). Posledično bodo banke prisiljene to zmanjšanje nadomestiti s povečanjem neobrestnih

prihodkov iz naslova opravnin in neto finančnih poslov. Obenem pa se slovenskim bankam, v povezavi s tujimi strateškimi partnerji, obeta predvsem utrditev svojega položaja na trgih JV Evrope in možnost razvijanja novih produktov in sodelovanja na vse bolj kompleksnih finančnih trgih. Žal pa pri tem banke nimajo neposrednega vpliva na razvoj nekaterih zunanjih dejavnikov (predvsem nerešeno sukcesijsko vprašanje vlog deviznih varčevalcev nekdanje SFRJ), ki že dalj časa predstavljajo ovire pri implementaciji tovrstne strategije.

2.2 ČEŠKI BANČNI SISTEM

2.2.1 Bančni sistem pred letom 1990

Pred letom 1990 je v tedanji Češkoslovaški obstajala podobna bančna ureditev kot v bivši Jugoslaviji. Centralizirano vodenje narodne banke je pogojevalo tudi delovanje specializiranih državnih bank. Te so bile ČSOB (Československa obchodni banka), KB (Komerčni banka), ČS (Česka spořitelna), IB (Investični banka) ter SBCS (Češka državna banka). Dodatni zaplet za bančni sektor je pomenil tudi razpad Češkoslovaške. Potrebno pa je omeniti, da je bilo češko bančništvo v obdobju med obema svetovnima vojnama zelo razvito, tudi s prisotnostjo tujih bank (predvsem nemških), kar je v določeni meri pripomoglo k hitrejši sanaciji bančnega sistema po preobrazbi družbenega sistema (predvsem zaradi lažjega privabljanja tujih investitorjev).

2.2.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija

Med konsolidacijske ukrepe države za sanacijo državnih bank in uveljavitev tržnega bančnega sistema so sodili predvsem povečanje kapitala, nakup aktive, posojilne dejavnosti, kompenzacijska plačila za vloge, ki so nad zavarovanjem vlog ali zunaj tega okvira ter podpora integracijskim procesom.

Konsolidacija je potekala v več korakih. Prvi program je obsegal ukrepe, ki so bili povezani s čiščenjem bilanc stanja KB, ČS, IB in SBCS zaradi slabih posojil pred letom 1990, krepitvi kapitala državnih bank (KB, ČS in IB) ter čiščenje bilance stanja nekaterih drugih bank v obdobju pred razdelitvijo Češkoslovaške in po njej. Sredi devetdesetih let so sprejeli več ukrepov za ohranjanje stabilnosti in delovanje celotnega finančnega sistema, saj bi se lahko kritične razmere v skupini majhnih bank močno zaostriale in povzročile sistemsko krizo. V tem obdobju je bilo nekaj majhnih bank tudi likvidiranih. Tako je leta 1997 šest majhnih bank sprejelo ponudbo Češke narodne banke, da prodajo aktivo slabše kakovosti. Kapital ČSOB, KB in ČS je bil okrepljen, njihove bilance stanja so bile očiščene v okviru konsolidacije teh privatiziranih bank. Leta 2000 je IPB banka doživela veliko likvidnostno krizo in bila zaradi nepripravljenosti vodstva in lastnikov za sprejetje ustreznih ukrepov, dana v skrbništvo Češke narodne banke. Skoraj vsa njena aktiva in pripadajoč denar so bila prenesena v ČSOB (Davidova, 2002, str. 10). Vse večje banke so bile privatizirane in odprodane večinoma tujcem. Tako je lastnik ČSOB v letu 1999 postala belgijska KBC, nova lastnice ČS banke je v letu

2000 postala avstrijska Erste bank, v letu 2001 pa je bila privatizirana še zadnja velika državna banka-lastnica KB je postala francoska Societe Generale. Edina preostala velika državna banka (Konsolidačni banka) se je v drugi polovici leta 2001 preoblikovala v nebančno agencijo, tako da ima država večinski delež le še v treh manjših bankah.

Celotni fiskalni stroški sanacije bančnega sistema, skupaj z eksplicitnimi stroški centralne banke v obdobju 1991-1998 (letni zneski so bili diskontirani na konec leta 1998), so znašali 25,4 % češkega BDP ob koncu leta 1998 (Tang et al., 2000, str. 7).

2.2.3 Analiza struktur bančnega sistema

2.2.3.1 Analiza lastniške strukture

Tuje banke so postale delničarji v velikih bankah, kar močno krepi delež tujega kapitala v lastniški strukturi bank. Konec leta 2001 je češki bančni sektor obsegal 38 bank in podružnic tujih bank. Od tega je bila država skupaj z občinami večinski lastnik v treh bankah, tuji kapital je prevladoval v šestnajstih bankah in desetih podružnicah tujih bank, ostalih devet bank pa je bilo v večinski domači lasti. Vpliv tujega kapitala na češki bančni sektor je najbolj opazen, če primerjamo skupno aktivo, s katero razpolagajo banke v večinski tuji lasti. Te banke imele na dan 31.12.2001 90,1 % vse aktive. Ta delež pa se poveča na skoraj 95 % celotne aktive bančnega sektorja, če upoštevamo banke, ki so v posredni tuji lasti prek hčerinskih bank, ki poslujejo na Češkem. Med tujimi investitorji prevladujejo lastniki iz držav članic Unije, ki obvladujejo skoraj 60 % vseh delujočih bank, sledijo pa jim investitorji iz ZDA (6,3 %) in ostali. Domači kapital (država in privatni kapital) obvladujeta 30 % vseh bank (Davidova, 2002, str. 14).

2.2.3.2 Analiza tržne strukture

Bančni sektor je razdeljen na šest skupin. Ločimo velike banke (3), srednje velike banke (10), majhne banke (8), podružnice tujih bank (10), stanovanjske banke (6) in banke pod skrbništvom (1). Za češki bančni sektor lahko rečemo, da je dokaj koncentriran. Od skupaj 38 bank konec leta 2001, so imele tri največje banke 58,2 % tržni delež, merjen glede na celotno aktivo. Delež petih največjih bank je bil 68 %, delež sedmih največjih približno 70 %, delež desetih največjih pa okoli 75 % tržni delež. Zaradi izostrene konkurence se pričakuje, da se bo delež treh največjih bank zniževal, rasel pa bo delež srednje velikih bank, majhne banke pa bodo se bodo prisiljene povezovati, če bodo želele preživeti. Ta trend se je že pričel uresničevati v letu 2002 (Ihnat, Prochazka, 2002, str. 69).

2.2.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Bančni sektor ima velik pomen za češko gospodarstvo zaradi velikega deleža skupne aktive poslovnih bank v BDP (129,7 % konec leta 2001). To lahko pripišemo velikemu obsegu posojil

(45,4 % BDP ob koncu leta 2001) in tradicionalno visokemu deležu bančnih vlog fizičnih oseb kot obliki varčevanja. Pričakovati pa je, da se bo ta delež zmanjševal na račun rasti pokojninskih in investicijskih skladov (Davidova, 2002, str. 11).

Aktiva nerezidentov v celotnem bančnem sektorju je konec leta 2001 znašala 21,0 % celotne aktive, delež nerezidentov v celotni pasivi pa je bil 11,5 %. Večji vpliv pa imajo nerezidenti v zunajbilančnih poslih (predvsem poslih z izvedenimi finančnimi instrumenti). Kar 70,6 % tuje aktive predstavljajo subjekti iz Evropske Unije, sledijo pa jim subjekti iz držav srednje in vzhodne Evrope, predvsem sosednje Slovaške. Na strani pasive je bil najpomembnejši del poslovanja z nerezidenti pri bančnih vlogah in vlogah komitentov. Veliko večino bančnih vlog nerezidentov (88,5 %) so predstavljale banke z območja Evropske Unije. Večina teh bančnih vlog je bilo naloženih v podružnice tujih bank in srednje velikih bank, kar kaže na to, da te skupine uporabljajo medbančna sredstva za financiranje svojih dejavnosti. Vloge nebančnih komitentov pa so prihajale predvsem iz držav srednje in vzhodne Evrope ((skoraj 60 % vseh nerezidenčnih tovrstnih vlog) Davidova, 2002, str. 13).

2.2.4 Analiza poslovanja

Celotna sredstva bančnega sektorja so v letu 2001 dosegla vrednost 81,7 bilijona EUR, kar predstavlja povečanje glede na leto poprej za 15,9 o.t. Rast je bila hitrejša kot v prejšnjih letih, kar je posledica gospodarskega okrevanja in izboljšane delovanja samih bank.

Največji delež v celotni aktivi bančnega sistema predstavljajo posojila, ki so konec leta 2001 znašal 33,1 % vse aktive. Sledijo jim naložbe v vrednostne papirje (predvsem državne obveznice in blagajniške zapise CB), ki predstavljajo 26,7 % celotne aktive ter vloge pri bankah, ki so znašale 20,2 % aktive bančnega sistema. Manjši del, 10,2 % aktive, predstavljajo vloge pri CB. Kreditno tveganje še vedno predstavlja največjo nevarnost za banke, ki delujejo v češkem gospodarstvu, saj se položaj izvoznih podjetij zaradi apreciacije domače valute proti evru slabša. Delež slabih posojil se je sicer od leta 1999, ko je bilo zabeleženih 22 % slabih posojil, zmanjšal na 14 % v letu 2001, predvsem zaradi transferja slabih posojil v državno nebančno Agencijo za konsolidacijo (nekdanjo Konsolidačno banko).

Na strani pasive prevladujejo vloge komitentov, ki predstavljajo 54,0 % vseh virov sredstev. Sledijo jim druga pasiva (27,2 %) ter vloge bank (13,2 %), lastniški kapital in rezerve pa predstavljajo 6,0 % celotne pasive bančnega sistema.

Po stabilizaciji inflacije in celotne ekonomije nasploh, se ročnost posojil veča v korist dolgoročnih posojil (z ročnostjo več kot 4 leta). Ob koncu leta 2001 je bila tako skoraj polovica (45,8 %) vseh posojil dolgoročna, 20 % srednjeročnih in le dobra tretjina (34,4 %) kratkoročnih (ročnost manj kot 1 leto).

Največji prejemnik posojil je predvsem nefinančni sektor, predvsem zasebna podjetja. Glavni razlog je nadaljevanje privatizacije in nadaljne prestrukturiranje gospodarstva. Tako je delež posojil, odobrenih nefinančnemu sektorju, konec leta 2001 znašal 56 % vseh odobrenih posojil, kar pa je bilo manj kot leto poprej, ko je ta delež presegal 66 %. Glavni razlog za nižji delež posojil podjetjem so bili strožji posojilni pogoji. Zaradi manjšega kreditnega tveganja so se povečala posojila prebivalstvu, vendar je njihov delež še vedno mnogo manjši (12,3 % konec leta 2001). Posojila finančnemu sektorju so znašala 6,4 % celotnih posojil, drobni zasebni sektor pa je bil deležen 2,4 % vseh posojil v bančnem sistemu konec leta 2001.

Močno so se povečale tudi izvenbilančne postavke. Posli s terminskimi zamenjavami in terminskimi pogodbami so konec leta 2001 dosegli raven okoli 140 % vrednosti bilančnih postavk (Ihnat, Prochazka, 2002, str. 71).

2.2.5 Učinkovitost bančnega sistema

Bančni sistem je v letu 2001 posloval pozitivno in ustvaril za več kot 17 milijard CZK dobička po davkih. Gledano relativno, je leta 2001 za celotni češki bančni sistem ROA (donosnost povprečne aktive pred davki) znašal 0,83 %, ROE (povprečna donosnost lastniškega kapitala pred davki) pa 16,83 %. Ob upoštevanju inflacije (4,7 % v letu 2001) je realno ROE znašal 11,59 %. Leto 2001 je bilo najuspešnejše doslej za bančni sistem po prestrukturiranju in gospodarskem zastoju v letih 1998 in 1999.

Z vstopom tujega kapitala se je povečala produktivnost in učinkovitost celotnega bančnega sistema. Od leta 1998 se je število zaposlenih v bančnem sektorju zmanjšalo za več kot petino, sredstva na zaposlenega pa so se povečala za skoraj 60 % v enakem obdobju. Prav tako se povečuje tudi neto dobiček na zaposlenega.

Neto obrestni prihodki so v letu 2001 ostali na enaki ravni kot leto poprej, dolgoročno pa se pričakuje, da se bo njihov delež še zmanjševal, predvsem zaradi manjšanja obrestne razlike. V letu 2001 so neto obrestni prihodki predstavljali 58,2 % celotnega dohodka. Zato pa je bilo zaznati povečanje neto prihodka iz naslova provizij in komisijskih poslov, poslovanja z izvedenimi instrumenti in vrednostnimi papirji. Njihova letna rast je znašala 21,3 %. Zaradi uvedbe evra se je zmanjšal tudi prihodek iz naslova menjave deviz. Pričakovati je, da bo delež tovrstnih prihodkov zanemarljiv po vstopu Češke v EMS. Rast operativnih stroškov je nadzorovana, saj zaostaja za rastjo neto prihodkov, kar ustvarja dobre možnosti za nadaljno povečanje dobičkonosnosti bančnega sektorja.

Konec leta 2001 je kazalec kapitalne ustreznosti bančnega sektorja znašal 15,41 %, kar je močno presegalo zahtevanih minimalnih 8 %. Tudi institucionalni nadzor nad bančnim sektorjem je dosegel visoko raven kakovosti, saj po kriteriju MDS ČNB izpolnjuje 20 od 25 osnovnih baselskih načel (Davidova, 2002, str. 15).

2.2.6 Prihodnost in izzivi češkega bančnega sistema

Sanacija in privatizacija češkega bančnega sistema sta bili zaključeni najhitreje med vsemi tranzicijskimi državami. To je omogočilo najhitrejše strukturno preoblikovanje in približevanje bančnim sistemov primerljivih držav članic Evropske Unije. Postopno približevanje bančnega sistema, predvsem pa doseganje primerljive učinkovitosti ter zmanjševanje kreditnega tveganja pa bo srednjeročni proces, v katerem pa lahko češki bančni sektor učinkovito izkoristi svoje rezerve in postane pomemben regionalni center.

Novi, večinoma tuji lastniki, že uspešno izvajajo prestrukturiranje in učinkoviteje vodijo posamezne banke, kar je razvidno iz uspešnosti bančnega sistema. Pričakovati je še nadaljne višanje produktivnosti in centralizacijo aktivnosti (predvsem tujih bančnih podružnic v češkem prostoru z matičnimi bankami v skupnem evropskem prostoru). Tu obstaja nevarnost selitve glavnih odločevalskih funkcij v tujino, kajti tuje matične banke bodo nedvomno poskušale optimizirati svojo organizacijsko strukturo in jo prilagoditi enotnemu evropskemu trgu. Vseeno pa se za češke banke pojavlja priložnost za sodelovanje na evropskem trgu, predvsem preko obstoječih ali bodočih strateških partnerstev.

Češke banke naj bi se v prihodnosti specializirale predvsem za poslovanje s prebivalstvom, majhnimi in srednje velikimi podjetji ter zavarovalnim bančništvom, kjer bodo lahko izkoristile svoje konkurenčne prednosti kot so poznavanje lokalnega okolja, navad in mentalitete prebivalstva. Vse to pa bo potrebno združiti s strateškimi partnerstvi v mednarodno konkurenčno bančno okolje.

2.3 MADŽARSKI BANČNI SISTEM

2.3.1 Bančni sistem pred letom 1990

Madžarski bančni sistem je bil pred začetkom finančnih reform tipični monobančni sistem, v katerem je Narodna banka Madžarske (NBM) opravljala obe funkciji, centralno-bančno in komercialno-bančno. Ta sistem je bil močno centraliziran, politično voden in podrejen ciljem takratne ekonomsko-politične ureditve.

Prva koraka k postavitvi sodobne finančne strukture sta bila ločitev obeh osnovnih funkcij bančnega sistema in uvedba dvostebnega sistema leta 1987. Vendar je bilo delovanje novo ustanovljenih poslovnih bank precej pomankljivo. Glavni razlogi za to so bili (More, 2002, str. 26):

- nezadostna kapitalizacija in podedovanje slabih posojil, ki niso temeljila na ekonomski logiki
- neracionalni politični posegi v vodenje bank v državni lasti in pomankljivo znanje
- velika sektorska koncentracija kreditnih portfeljev posameznih bank, ki je zavirala možnost razpršitve tveganj in uspešnost razporejanja virov

- pomanjkljivi zakonski okviri in šibek institucionalni nadzor bančnega sektorja

2.3.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija

Sanacija bančnega sistema se je začela leta 1992, ko je bilo jasno, da le z novimi zakonski okviri (ki so dejansko še poslabšale gospodarske razmere) ne bo moč prestrukturirati bančnega sektorja. Sanacija je potekala v 3 fazah (More, 2002, str. 26):

- čiščenje portfeljev na strani bank
- čiščenje portfeljev na strani podjetij, ki so jih želeli ohraniti
- dokapitalizacija bank

Slaba posojila v bankah so bila konec leta 1992 in marca 1993 zamenjana za državne obveznice z 20-letno dospelostjo. To je pripomoglo le k delnemu izboljšanju razmer, saj so mnoga slaba posojila in skrite obveznosti ostale v portfeljih bank. Poleg tega ni prišlo do ustrezne spremembe v organiziranosti in upravljanju bank. Prvi faza sanacije torej ni rešila problema prestrukturiranja bančnega sektorja.

V drugi polovici leta 1993 so se problemu slabih posojil lotili z dolžniške strani. Zaradi cilja ohranitve nekaterih nesolventnih državnih podjetij, katerih obstoj je bil po mnenju države pomemben, je vlada njihove dolgove odkupila od bank v zameno za državne obveznice. Kljub izvedbi te druge faze sanacije, pa je problem slabih posojil še naraščal in v letu 1993 dosegel kar 30 % celotnega kreditnega portfelja bank. Postal je jasno, da sanacija bančnega sistema ne bo možna samo z odstranjevanjem slabih posojil iz bilanc.

Dokapitalizacija bank, ki je rešila neučinkovitost prejšnjih dveh faz, je potekala v treh fazah:

- v prvih dveh je vlada od bank odkupila novo izdane delnice, ki jih je plačala z državnimi obveznicami. Zaradi kapitalskih injekcij se je neposredno lastništvo države kratkoročno povečalo s 40 na 66 %.
- v tretji fazi pa je vladam bankam odobrila subordinirano posojilo. Po koncu zadnje faze je kapitalska ustreznost v vseh glavnih bankah dosegla najmanj 8 %.

Izvedbo tretje faze sanacije, t.j. dokapitalizacije, je spremljalo celovito prestrukturiranje na področju organiziranosti in upravljanja, kar naj bi vodilo k izboljšanju poslovne učinkovitosti saniranih bank.

Od bank, ki niso bile državno sanirane, pa sta prenehali delovati še dve banki (Post-bank leta 1998 in CW Bank leta 2000). S tema bankama vred so celotni fiskalni stroški sanacije bank znašali (v obdobju od 1992 do 2000) 13 % BDP (More, 2002, str. 27).

Privatizacijski proces, ki je sledil sanaciji bančnega sistema, je potekal v letih 1994-1997.

Doseženo je bilo soglasje, da se večina bank proda strateškim investitorjem, največja banka (OTP) pa ohrani v domači lasti.

Šest državnih bank, od tega štiri velike, so bile v tem času prodane tujim bankam. Tovrstni način privatizacije je bil izveden z javnim razpisom in kapitalskimi injekcijami. Država je začasno ohranila manjšinski delež, kot manjšinski delničar in garant za tuje investitorje pa je nastopila EBRD. Manjšinske deleže so po zaključku privatizacije odkupili strateški lastniki.

Največjo madžarsko banko (OTP) pa so privatizirali s prodajo delnic v javnih ponudbah ter z zasebnim plasmajem izključno madžarskih investitorjev. Dodatni razlog za ohranitev glavne madžarske banke v domačem lastništvu, je bil tudi spodbujanje razvoja kapitalskega trga (More, 2002, str. 27).

2.3.3 Analiza struktur bančnega sistema

2.3.3.1 Analiza lastniške strukture

Konec leta 2001 je bilo na Madžarskem registriranih 41 kreditnih institucij, od tega 33 bank in 8 specializiranih kreditnih institucij. Število bank se v zadnjih letih zmanjšuje, predvsem na račun združevanj in prevzemov. Poleg bank, ki predstavljajo najmočnejšo skupino finančnih posrednikov, je bilo istega leta prisotnih tudi 184 hranilnih zadrug in 7 kreditnih zadrug, katerih skupni tržni delež glede na skupno aktivo je znašal le 6,3 %.

Po končani privatizaciji se je delež tujega kapitala v madžarskem bančnem sistemu močno povečal. Ob koncu leta 2001 je delež tujega lastništva v celotnem lastniškem kapitalu bančnega sektorja znašal 63 %, ob izvzetju Madžarske razvojne banke in EximBanke pa se ta delež poveča na 78 %. Večina tujih lastnikov izhaja iz Evropske Unije, kar kaže na veliko gospodarsko povezanost Madžarske s to zvezo. Delež državnega lastništva pa je prvič po letu 1996 presegel 20 %, predvsem na račun zmanjšanja lastništva tujih portfolio investitorjev in domačih podjetij (More, 2002, str. 27).

2.3.3.2 Analiza tržne strukture

Po prestrukturiranju v sredini devetdesetih let se je koncentracija bančnega sektorja, merjena kot tržni delež petih največjih bank v skupni aktivni, zmanjševala. Kot posledica konkurenčnih pritiskov, pa je v zadnjih letih prišlo do konsolidacije, kar je trend koncentracije bančnega sektorja zopet dvignilo navzgor. Tako je konec leta 2001 delež petih največjih madžarskih bank znašal 57,5 % celotne aktive bančnega sektorja. Dodati pa je potrebno, da obstaja na Madžarskem velika razlika v stopnji koncentracije med podjetniškim sektorjem in poslovanjem s prebivalstvom. Zaradi zgodovinskega razvoja je namreč precej večja koncentracija pri poslovanju s prebivalstvom (5 največjih bank ima 73,8 % delež v celotni pasivi), saj odločilno vlogo igra razširjenost bančne mreže poslovalnic. Pričakovati je nadaljno konsolidacijo in posledično višjo koncentracijo (predvsem na področju podjetniškega sektorja), predvsem zaradi podoptimalne velikosti madžarskih bank. Kot protiutež pa je pričakovati agresivnejšo politiko

srednje velikih bank, kar se bo verjetno odrazilo v manjšem tržnem deležu velikih bank (More, 2002, str. 28).

2.3.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Raven finančnega posredništva je na Madžarskem kljub celovitemu prestrukturiranju in vstopu tujih investitorjev precej plitva. Tako je konec leta 2001 delež skupne aktive kreditnih institucij znašal 60,5 % BDP, kar je relativno majhen delež tudi v primerjavi z ostalimi tranzicijskimi državami. Zato pa doživlja sam bančni sektor pozitivno rast. Delež povprečnih posojil podjetjem in prebivalstvu se je kot delež BDP povečal z 20 % na 25 % v obdobju 1998-2001. Pričakovati je, da se bo ta trend še naraščal s splošnim gospodarskim razvojem, še posebej pa razvojem malih in srednjih podjetij. Kot posledica rasti prihodkov pa naj bi se povečalo tudi kreditiranje prebivalstva.

Kljub tradicionalno najmočnejši vlogi bank kot finančnih posrednikov, pa strmo narašča tudi uporaba investicijskih in pokojninskih skladov in produktov življenjskega zavarovanja kot načina varčevanja. Tako se je njihov skupni delež od leta 1997 podvojil in je konec leta 2001 znašal 27 % vseh skupnih finančnih sredstev gospodinjstev.

Devizna sestava bilance odseva spremembe deviznega režima. Po uvedbi fiksnega tečaja z intervencijskim območjem +/- 15 % je zaradi povečanih tečajnih tveganj bilanco zaznamoval padec deleža postavk v tuji valuti. Konec leta 2001 je tako delež aktive v tuji valuti znašal 34,4 % in delež pasive v tuji valuti 34,8 % (More, 2002, str. 29).

Delež nerezidentov v aktivih je konec leta 2001 znašal 12,7 %, v pasivi pa 17,5 %. Tovrstna deleža sta že nekaj let ustaljena na podobnih ravneh, kar kaže na to, da tuje bančne skupine za del svojih virov sredstev uporabljajo medbančna sredstva (Zsomboki, 2002, str. 116).

2.3.4 Analiza poslovanja

Skupna sredstva bančnega sektorja so v letu 2001 glede na leto poprej, porastla za 12,8 o.t. na 9,5 milijarde forintov. Največ je k rasti pripomogel povečan obseg posojil. To se kaže v povečevanju deleža posojil podjetjem in prebivalstvu v skupni aktivih. Le-ta je namreč v obdobju 1998-2001 porastel z 34 % na 43 %.

Najhitreje rastoči segment poslovanja v bančni aktivih je kreditiranje prebivalstva. V letu 2001 so posojila prebivalstvu porastla kar za 54 o.t., od tega jih je kar 90 % z ročnostjo nad 1 letom. Največji delež med posojili prebivalstvu imajo potrošniška posojila, veliko rast (70 % v letu 2001) pa so zabeležila hipotekarna posojila. Vseeno pa posojila prebivalstvu pa še vedno predstavljajo le petino celotnih posojil. Najpomembnejši del aktive tako sestavljajo posojila podjetjem. Zaradi prehoda na fiksni tečaj so se posojila v letu 2001 povečevala izključno v domači valuti, velikost posojil v tuji valuti pa se je zmanjšala. Tako je konec leta 2001 delež

posojil v tuji valuti znižal na 34 %. Opaziti je bilo tudi trend večjega obsega posojil malim in srednje velikim podjetjem, ki predstavljajo 35 % vseh posojil podjetjem. Delež ostalih finančnih institucij in CB v aktivih zaradi povečanja segmenta posojil zmanjšuje, še vedno pa je konec leta 2001 znašal 23,5 %.

Na strani pasive tradicionalno prevladujejo vloge prebivalstva, ki že vrsto let predstavljajo tretjino celotne pasive bančnega sistema. Slabo petino predstavljajo vloge podjetij, podoben pa je tudi delež nerezidentov (večinoma gre za medbančna sredstva tujih matičnih bank). Z izjemo leta 2000 (več kot 31 % pasive) država ni velik vir bančnih sredstev (Zsamboki, 2002, str. 116).

2.3.5 Učinkovitost bančnega sistema

Leto 2001 je bilo za madžarski bančni sektor najuspešnejši do sedaj. Skupni dobiček pred davki je dosegel 660 milijonov evrov, kar je za polovico več kot leto poprej. Vzroki tako uspešnega poslovanja ležijo v povečanju obrestnih prihodkov zaradi povečane kreditne dejavnosti in obrestne marže, precejšnjem povečanju neobrestnih prihodkov, umirjeni rasti stroškov (v okviru inflacije) in izboljšana stroškovna učinkovitost.

Posledično so bile zabeležene najvišje stopnje dobičkonosnosti po prestrukturiranju bančnega sektorja. V letu 2001 je nominalna donosnost na kapital pred davki (ROE) narasla na 16,6 % (leta 2000 11,6 %, leta 1999 4,1 %, vendar realno negativna), donosnost povprečne aktive pred davki (ROA) pa na 1,81 % (leta 2000 1,23 % in leta 1999 0,55 %). Ob upoštevanju inflacije (6,8 % v letu 2001) je realno ROE znašal 9,18 %.

Izboljšana stroškovna učinkovitost se kaže predvsem na dveh področjih; izboljšanju produktivnosti in stalnemu zmanjševanju zaposlenih ter padcu IT stroškov, kar je posledica večjih vlaganj v IT pred letom 2000.

Poudariti je potrebno, da omenjena donosnost velja kot tehtano povprečje za celotni bančni sektor. Skupina 6 ali 7 velikih in srednje velikih bank, ki je imela izjemne rezultate v letu 2000, je te rezultate še izboljšala v letu 2001. Dobičkonosnost državnih bank pa je še vedno na nizki ravni.

Kapitalska ustreznost bank je na visoki ravni. Konec leta 2001 je znašal količnik kapitalske ustreznosti 14,15 % ((v letih 2000 in 1999 nad 15 %) Zsamboki, 2002, str. 116).

2.3.6 Prihodnost in izzivi madžarskega bančnega sistema

Naslednji veliki preizkus za madžarski bančni sistem bo vstop v Evropsko Unijo. Po mnenju mnogih bo to nova priložnost za poglobljanja finančnih trgov, saj ima Madžarska najbolj plitvo raven finančnega posredništva med vsemi tranzicijskimi državami. Povečala naj bi se gospodarska rast, kar naj bi povečalo kreditno dejavnost bank. To naj bi se povečalo tudi z

valom prevzemov in združitvev, ki naj bi sledili končnemu prestrukturiranju gospodarstva po pristopu k Uniji.

Glavna slabost pristopa k Uniji pa naj bi bilo zmanjšanje kreditiranja velikih podjetij. Tovrstna podjetja bodo imela po pristopu precej lažji dostop do mednarodnih virov financiranja, predvsem kapitalske. Tovrstna preusmeritev pa bo prav gotovo zmanjšala obseg kreditne dejavnosti bank na Madžarskem. Banke se bodo prisiljene preusmeriti na srednje velika in majhna podjetja ter predvsem na poslovanje s prebivalstvom. Z vstopom na enotni trg Evropske Unije se bo verjetno še bolj okrepila konkurenca. Zato lahko pričakujemo zmanjševanje obrestne marže (v letu 2001 je v povprečju znašala 4,13 % aktive) , kar pa bodo banke prisiljene nadomestiti s povečanjem neobrestnih prihodkov. Pomembne pa bodo tudi strateške odločitve tujih lastnikov, ki bodo krojili nadaljno usodo madžarskega bančnega sektorja (Zsomboki, 2002, str. 114).

Tudi velikost bank ni optimalna in pričakovati je nadaljno konsolidacijo, saj Madžarska nima zelo koncentriranega bančnega trga. Vseeno pa naj bi bil skupni učinek pristopa k Uniji za bančni sektor pozitiven, saj naj bi pričakovana rast bančnega sektorja presegala ali vsaj dosegala rast BDP v prihodnjih letih.

2.4 POLJSKI BANČNI SISTEM

2.4.1 Bančni sistem pred letom 1990

Poljsko bančništvo ima dolgo zgodovino. Še pred drugo svetovno vojno je Poljska imela sodobno centralno banko, 3 velike državne banke in 27 zasebnih bank ter množico hranilnic in posojilnic. Po koncu vojne je bil postavljen nov bančni sistem, ki je temeljil na takratni družbenopolitični ureditvi. Narodna banka Poljske (NBP) je postala glavni posojilodajalec za ključne sektorje gospodarstva. Sčasoma je pod svoje okrilje prevzela vse nacionalizirane banke, tako da je poljski bančni sistem v praksi deloval kot monobančni sistem. Poleg NBP pa so delovale še 4 specializirane državne banke (za kmetijstvo, varčevanje in kreditiranje v domači valuti, varčevanje v tuji valuti ter za podjetniško financiranje in trgovino), skozi katere je država izvajala svojo ekonomsko politiko. V začetku osemdesetih let so se začele izvajati ekonomske spremembe, ki so zajele tudi bančni sektor. Predsednik NBP je dobil večja pooblastila in samostojnost, banke so se lahko ustanovile kot d.d., tudi z tujimi vložki itd. Dejansko pa se bančni sistem ni bistveno spremenil do konca osemdesetih let in propada komunizma (Pniewski, 2002, str. 35).

2.4.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija

Leta 1989 je bil sprejet nov Zakon o bančništvu in Zakon o Narodni banki Poljske, ki sta vplivala predvsem na regulativni del bančnega sektorja. Omilili so zahteve za ustanovitev bank, predvsem z namenom čimprejšnje liberalizacije trga in kasnejše privatizacije. Iz obstoječe NBP

se je odcepilo 9 državnih bank, ki so bile kasneje sanirane in privatizirane. Tako so že leta 1990 na Poljskem imeli 75 bank, do konca leta 1992 pa že 87 poslovnih bank (Pniewski, 2002, str. 36).

Do konca leta 1992 pa je problem slabih posojil zaradi strukturnih sprememb v gospodarstvu narasel na visokih 30 % celotnega kreditnega portfelja bank in vlada je bila prisiljena izvesti nujne sanacijske ukrepe. Oblikovan je bil Program finančnega prestrukturiranja, katerega cilj je bil rešiti problem slabih posojil in hkrati odpraviti glavne vzroke le teh. Program je predvidel mnogo spodbud za sodelovanje med upniki in dolžniki, bankam pa je naložil skrbno izdelavo evidenc o preteklih dolgovih, vključno s klasifikacijo dolgov. Kreditorjem (bankam) so bili na voljo trije različni instrumenti za sanacijo (Pniewski, 2002, str. 37):

- dogovor o bančni poravnavi
- prodaja dolga
- zamenjava neodplačanega posojila v lastniški delež

Program finančnega prestrukturiranja se je izkazal kot uspešen. Banke so pridobile dragocene izkušnje na področju kreditnega tveganja, mnogo jih je izboljšalo kakovost svojih portfeljev, mnogo podjetij pa je bilo skozi sanacijo istočasno prestrukturiranih in privatiziranih.

Do leta 1994 je bil proces sanacije uspešno zaključen, zaradi še vedno prevladujočega deleža države v mnogih bankah, pa so začeli izvajati program privatizacije za 9 največjih državnih bank. Cilji vlade so bili predvsem omogočiti prestrukturiranje bančnemu sektorju, spodbuditi konkurenčno bančno okolje, določiti strateške lastnike in povečati javnofinančne prihodke od privatizacije. Proces privatizacije je bil zaključen leta 1998, vsi glavni cilji vlade pa so bili uresničeni.

2.4.3 Analiza struktur bančnega sistema

2.4.3.1 Analiza lastniške strukture

V letih pred privatizacijo največjih državnih bank, je bil delež države v skupni aktivni bančnega sektorja zelo visok, saj je leta 1993 znašal 80 %. Po dokončnem prestrukturiranju in dokončani privatizaciji, je ta delež naglo upadel. Konec leta 2001 je tako delež države v skupni aktivni padel na 23,1 %, delež tujih lastnikov pa je narasel na 69,2 % skupne aktive poljskega bančnega sektorja. Zanimivo je, da za razliko od ostalih tranzicijskih držav, na Poljskem ni prišlo do geografske koncentracije lastništva. Državi je uspelo zagotoviti dokaj enakomerno porazdelitev lastništva med različne države Evropske Unije in ZDA. Tako so med največjimi investitorji (po višini vloženega kapitala) v poljskem bančnem sektorju banke iz Nemčije, ZDA, Irska, Belgija in Francija, kar naj bi zagotavljal stabilnost bančnemu sistemu tudi v časih recesij (Bednarski, Osinski, 2002, str. 187).

2.4.3.2 Analiza tržne strukture

Zaradi izjemno močne konkurence v poljskem bančnem sektorju, je bil v zadnjih letih stalno prisoten trend zmanjševanja števila bank, predvsem na račun konsolidacije. Tako je konec leta 2001 v poljskem bančnem sektorju delovalo 71 poslovnih bank in 642 združnih bank.

Kljub temu, da so vse poslovne banke univerzalne banke, jih lahko razdelimo v 6 razredov:

- velike poslovne banke; bivše velike državne banke, sedaj večinoma v lasti tujih investitorjev
- srednje velike poslovne banke; večinoma v popolni lasti tujih investitorjev, delujejo kot univerzalne ali pa kot specializirane banke
- specializirane banke; predvsem na področju poslovanja s prebivalstvom (za financiranje nakupa avtomobilov ali drugih dobrin)
- hipotekarne banke
- majhne in srednje velike banke, povezane z določenimi industrijskimi vejami
- združne banke, posledica zgodovinskega razvoja, prisiljene v združevanje zaradi vse ostrejših regulativ

Kljub velikemu številu bank, pa je poljski bančni trg dokaj koncentriran. Konec junija 2001 je tako 5 največjih bank razpolagalo z 50,5 % celotne aktive bančnega sektorja, 10 največjih je imelo 71,9 % in 15 največjih bank 81,4 % delež v skupni aktivi. Še višja je koncentracija v strukturi pasive – največjih 10 bank razpolaga z 77,6 % vseh vlog (Bednarski, Osinski, 2002, str. 174).

2.4.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Bančni sektor ima tradicionalno najmočnejšo vlogo med finančnimi posredniki na Poljskem, saj ima bančni sektor (poslovne in združne banke) 86 % tržni delež glede na velikost aktive. Aktiva bančnega sektorja je konec leta 2001 znašala 135,5 milijarde evrov oziroma 66,1 % poljskega BDP, kar je mnogo pod evropskim povprečjem. Iz tega je razvidno, da ima poljski bančni sektor in finančni sektor nasploh, velik potencial za rast v prihodnje.

Delež aktive v tuji valuti je konec leta 2001 znašal 40,2 %, delež pasive v tuji valuti pa le 15,8 %. Posledično so banke večinoma imele neto odprte pozicije, vendar le te pri večini bank niso presegale 2 % vrednosti kapitala, pri 6 bankah je bila neto odprta pozicija med 10 % in 20 % kapitala, pri ostalih 6 bankah pa je presegala 20 % (Bednarski, Osinski, 2002, str. 177).

2.4.4 Analiza poslovanja

Skupna sredstva bančnega sektorja so se v letu 2001 nominalno povečala za 13,7 o.t., kar je manj kot v letu 2000. To je posledica oteženih ekonomskih razmer (manjša rast BDP, povečana brezposelnost in nedokončano prestrukturiranje nekaterih tradicionalnih panog gospodarstva. Največji delež k zmanjšanju rasti aktive je prispevala zmanjšana rast posojil nefinančnemu sektorju. Vseeno pa posojila podjetjem in prebivalstvu predstavljata 40 % celotne aktive

bančnega sektorja, od tega podjetja 30,2 % in gospodinjstva 9,8 %. Poljska podjetja (predvsem srednje velika in majhna podjetja) se poslužujejo predvsem zadržanih dobičkov kot virov svežega kapitala. Zadržki za večje bančno financiranje ležijo v relativno visokih realnih obrestnih merah in pomanjkanju finančnih informacij.

Zaradi slabše ekonomske situacije in strožjega razvrščanja dvomljivih terjatev, pa se je ob koncu leta 2001 povečal delež terjatev razreda C, D in E za 2,8 o.t. na 18,3 % skupnih posojil. Kljub temu pa že ustvarjene rezervacije presegajo ta delež, tako da je večina največjih bank, kljub temu poslovala stabilno (Bednarski, Osinski, 2002, str. 176).

Dodati je potrebno, da ima Poljska izredno razvit trg izvedenih finančnih instrumentov, predvsem terminskih pogodb. To se kaže v velikem obsegu izvenbilančnih aktivnosti poslovnih bank, ki imajo najvidnejše vloge v omenjenih aktivnostih.

2.4.5 Učinkovitost bančnega sistema

Poljski bančni sektor je v letu 2001 zabeležil visoke stopnje dobičkonosnosti, zaradi slabše gospodarske situacije pa vseeno slabše kot leto poprej. Tako je nominalna povprečna donosnost kapitala pred davki (ROE) ob koncu leta dosegla 12,91 %, dobičkonosnost povprečnih sredstev pred davki (ROA) pa 1,02 %. Ob upoštevanju inflacije (3,6 % v letu 2001) je realno ROE znašal 8,99 %. V primeru, da banke ne bi ustvarile velikih rezervacij za morebitne izgube zaradi poslabšanja kreditnega portfelja, bi bil dobiček bančnega sektorja večji kar za 70 o.t.

Neto obrestni prihodki so se zmanjšali za 11,3 o.t., njihov delež v skupnih prihodkih pa se je zmanjšal na 51,5 %. Neobrestni prihodki so se tako že skoraj izenačili z obrestnimi, kar strukturno postavlja poljski bančni sektor ob evropskega.

Povprečni količnik kapitalске ustreznosti poljskega bančnega sektorja je ob koncu leta 2001 znašal 15,0 %. Od 71 delujočih poslovnih bank le 3 poslovne banke v sanaciji niso dosegle zahtevanega standarda (8 %). Potrebno je dodati, da imajo v povprečju banke v tuji lasti višje kapitalске količnike kot še preostale državne banke, kar jim daje večji potencial rasti v prihodnje (Bednarski, Osinski, 2002, str. 178).

2.4.6 Prihodnost in izzivi poljskega bančnega sistema

Največja priložnost za poljski bančni sistem leži v relativno majhnem obsegu bančne dejavnosti glede na celoten BDP. Tako lahko pričakujemo večji porast na področju poslovanja s prebivalstvom, saj kar 40 % gospodinjstev konec leta 2001 še ni imelo odprtih računov pri poslovnih bankah. Kljub velikemu številu bank, pa imajo banke še vedno podoptimalno število podružnic (6 podružnic na 100.000 prebivalcev, povprečje v Unije znaša 48 podružnic na 100.000 prebivalcev) (Pniewski, 2002, str. 39). Pričakovati je nadaljne zmanjševanje tržnega

deleža tradicionalnih združenih bank ali pa vsaj njihovo korenito konsolidacijo, trend konsolidacije pa naj bi se nadaljeval tudi v skupini poslovnih bank.

Zaradi majhnega tržnega deleža ostalih finančnih posrednikov je pričakovati tudi njihovo naglo rast, ki bo verjetno presegala rast bančnega sektorja in tako manjšala njegov tržni delež na finančnih trgih. Zaradi geografske bližine in nekdanjih ekonomskih povezav tudi ni izključen prodor bančnega sektorja na vzhod, predvsem v Rusijo in Ukrajino. Vsekakor pa bo ta odločitev, kot tudi mnogo drugih, ki bodo v prihodnosti zadevale poljsko bančništvo, v rokah tujih stateških lastnikov. Pričakovati pa je nadaljne izboljšanje bančnega poslovanja, organizacijske in stroškovne učinkovitosti, vlaganja v IT in operativnosti s strankami.

2.5 SLOVAŠKI BANČNI SISTEM

2.5.1 Bančni sistem pred letom 1990

Slovaški bančni sistem je bil pred letom 1990 vključen v skupni češkoslovaški bančni sistem, ki je temeljil na centralizirani vlogi centralne banke. Obstajale so specializirane državne banke, ki pa so bile vse vodene v skladu s tedanjo ekonomsko politiko, tako da je na Slovaškem pred letom 1990 dejansko obstajal monobančni sistem. Ob spremembi političnega režima in osamosvojitvi, so na Slovaškem nastale 3 državne poslovne banke, ki so podedovale vse vloge prebivalstva in obstoječa posojila (Macko, 2002, str. 17).

2.5.2 Sanacija bančnega sistema in privatizacija

Glavni problem slovaškega bančnega sistema so bila slaba posojila in počasno prestrukturiranje bančnega sektorja. Tako so slaba posojila že leta 1994 dosegla 30 % celotnega kreditnega portfelja bančnega sektorja, leta 1998 pa kar 44,3 % (Macko, 2002). Razlogi za tako slabo stanje so bili predvsem nepravilne odločitve takratne vlade, vmešavanje politike v posojilno politiko bank ter slabo uveljavljanje upniških pravic. Tako je moral leta 1996 ustanovljen Sklad za zaščito vlog zaradi propada 4 bank kasneje izplačati kar 20 milijard slovaških kron (večino, 16 milijard je morala prispevati NBS).

Leta 1999 je nova slovaška vlada odobrila predlog temeljnega koncepta za prestrukturiranje in sanacijo bančnega sektorja. Celovita reforma je zajela 3 področja (Macko, 2002, str. 18):

- reorganizacijo in privatizacijo 3 največjih državnih bank
- program in strategijo sanacije drugih bank
- krepitev zakonske regulative in bančnega nadzora

Najprej so očistili bilance poslovnih bank z zamenjavo slabih posojil iz kreditnega portfelja za sanacijske obveznice, okrepili so osnovni kapital, da so zadostili zakonski regulativi,

posledično pa se je delež slabih posojil znižal pod 20 %. Ti ukrepi so prispevali k stabilizaciji približno 45 % skupne aktive bančnega sektorja.

Naslednji korak je bila privatizacija 3 največjih saniranih državnih bank. Tako sta leta 2001 avstrijska Erste Bank pripojila banko Slovenska Sporitelna ter italijanska IntesaBCI Všeobčno uverovo banko, ki sta predstavljale 40 % celotne aktive bančnega sistema. Leta 2002 pa si je madžarska banka OTP pripojila še Investicijsko in razvojno banko, ki je bila zadnja velika preostala državna banka.

Sanacija preostalih bank pa še ni zaključena. Tako se je v letu 2001 5 bank znašlo pod prisilnim nadzorom NBS, od katerih je bil za eno od njih razglašen bankrot. Z dokončno sanacijo preostalih pa naj bi končali prestrukturiranje bančnega sektorja.

2.5.3 Analiza struktur bančnega sistema

2.5.3.1 Analiza lastniške strukture

Po dokončani privatizaciji se je močno povečal delež tujega lastniškega kapitala v slovaškem bančnem sektorju. Tako se je njihov delež iz obdobja pred privatizacijo (1999), ko je ta delež znašal 24,6 % skupnega kapitala, povečal na 85,3 % konec leta 2002. K temu dvigu je pripomoglo preoblikovanje državne Konsolidacijske banke a.s. v nebančno institucijo in odprodaja nekaterih državnih deležev v ostalih poslovnih bankah. Pomembnost bank v večinski tuji lasti je še večja, če opazujemo njihov delež v skupni aktivni bančnega sektorja - le ta je konec leta 2001 znašal skoraj 90 %. Med največje investitorje spadajo banke iz držav Avstrije, Italije, Madžarske in sosednje Češke republike (Janošik, Malina, 2002, str. 208).

2.5.3.2 Analiza tržne strukture

Ob koncu leta 2002 je bilo na slovaškem bančnem trgu prisotnih 20 poslovnih bank (od tega 2 podružnici tujih bank) in 7 predstavništev tujih bank. Število bank od začetka devetdesetih let upada, saj je nekaj bank propadlo, nekaj pa združilo (predvsem zaradi združitve tujih matičnih bank).

Kljub relativno velikemu številu bank, pa je slovaški bančni sektor dokaj koncentriran. Tako so 3 največje banke ob koncu leta 2001 zavzemale okoli 50 % tržni delež, merjen po višini sredstev v celotni aktivni bančnega sistema. Delež 6 največjih bank znaša 70 %, delež največjih 12 bank pa skoraj 90 % vseh sredstev v bančnem sistemu (Janošik, Malina, 2002, 208).

2.5.3.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Bančni sektor spada med najpomembnejše finančne posrednike v slovaški ekonomiji. Celotna aktiva bančnega sistema tako skoraj dosega velikost BDP. V letu 2001 se je tako ta delež

povečal na 96,2 % BDP. To kaže na precejšnjo globino finančnega trga, ki pa še vedno zaostaja za evropskim povprečjem.

Delež aktive v tuji valuti je konec leta 2001 znašal 18,5 % in se je ohranil na približno enaki ravni kot leto poprej (Macko, 2002, str. 21).

2.5.4 Analiza poslovanja

Letni porast sredstev celotnega bančnega sektorja (brez državne Konsolidacijske banke, ki je prenehala delovati 31.1.2002) je znašal 11,1 % in je tako dosegel 21,7 milijarde evrov.

Delež celotnih posojil je znašal več kot 33 % celotne aktive bančnega sistema, od tega jih je bilo več kot 80 % v domači valuti. Relativni obseg posojil se je tako močno zmanjšal, saj je konec leta 2000 predstavljal več kot 44 % celotne aktive. To je posledica preurejanja portfeljev novo privatiziranih bank, ki so v lasti tujih investitorjev. Če pri tem ne upoštevamo konverzije posojil v sanacijske obveznice, bi bila letna rast obsega posojil več kot 10 %.

Ob koncu leta 2001 je bila več kot polovica celotne aktive kratkoročnih sredstev, preostalo pa srednje in dolgoročnih, kar kaže na določeno nestabilnost investiranja bančnih sredstev. Trend podaljšanja ročnosti pa je zaznati pri posojilih v domači valuti, kjer jih je največ dolgoročnih (38,5 %), sledijo kratkoročna (32,5 %), ostalo pa so srednjeročna posojila.

Prav tako se je povečal delež obrestujoče aktive v bančnem sektorju, saj so banke konec leta 2001 imele naložene 91,1 % celotnih sredstev (konec leta 2000 manj kot 80 %). To povečanje gre pripisati predvsem na račun povečanega investiranja v vrednostne papirje in državne obveznice.

Med viri sredstev prevladujejo vloge prebivalstva (39,2 % celotne pasive konec leta 2001), sledijo jim vloge komercialnega sektorja (32,2 %) in medbančne vloge ((16,7 %) Janošik, Malina, 2002, str. 209).

2.5.5 Učinkovitost bančnega sistema

Največji dosežek slovaškega bančnega sektorja v letu 2002 je bilo še nadaljne znižanje deleža slabih posojil v celotnih posojilih ((za 2,8 o.t. na 11,2 %), Annual report 2002, National Bank of Slovakia, 2003). Relativni kazalci uspešnosti slovaškega bančnega sistema so se v letu 2001 izboljšali; nominalni ROE (povprečna donosnost lastniškega kapitala pred davki) je tako konec leta 2001 znašal 22,67 %, ROA (donosnost povprečne aktive pred davki) pa 1,01 %. Ob upoštevanju inflacije (7,3 % v letu 2001) je ROE realno znašal 14,32.

Znatno pa se je izboljšal količnik kapitalne ustreznosti. Tako je konec leta 2002 znašal 21,18 %, kar kaže na precejšnje možnosti slovaških bank za širjenje kreditne dejavnosti. Prav tako so

vse banke ob koncu leta 2002 presegale zahtevani kapitalski količnik (8 %). Operativna učinkovitost se izboljšuje, produktivnost na zaposlenega raste, opazen je tudi trend zmanjševanja števila zaposlenih (Annual report 2002, National Bank of Slovakia, 2003).

2.5.6 Prihodnost in izzivi slovaškega bančnega sistema

Slovaška je kot zadnja med tranzicijskimi državami zaključila s sanacijo bančnega sistema. Kljub temu, pa ji je v kratkem času uspelo stabilizirati bančni sektor in privatizirati največje državne banke kot spodbudo za bolj konkurenčen bančni trg. Slovaška je tako ujela zadnji vlak za vstop v Evropsko unijo, kjer pa bosta konkurenca in zahteve za bančno poslovanje še večje. Potrebna bo uveljavitev vseh novo sprejetih zakonov, predvsem kar se tiče bančne regulative in vloge NBS, da se problem slabih posojil ne bo več ponovil. Kljub zaostanku za ostalimi tranzicijskimi državami pa ima slovaški bančni sektor dobre možnosti za nadaljno rast in tudi morebitno geografsko širjenje (predvsem na vzhod), za kar pa bo potreben predvsem interes strateških tujih lastnikov, ki nadzorujejo večino bančnega sektorja.

3. BANČNI SISTEMI PRIMERLJIVIH ČLANIC EVROPSKE UNIJE

3.1 PORTUGALSKI BANČNI SISTEM

3.1.1 Predstavitev portugalskega bančnega sistema

Portugalska ima dolgo zgodovino bančništva, v kratkem opisu se bom osredotočil le na zadnjih 30 let njegovega razvoja. Po vojaškem prevratu aprila 1974, ko je oblast za dve leti prevzela vojaška hunta, je bila večina bank leta 1975 nacionalizirana. Ustava iz leta 1976 ni priznala pravice do povrnitve v prvotno stanje in je prepovedovala zasebno lastništvo v bančnem sektorju. Do sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo položaj portugalskega bančništva šibek, z močnim državnim nadzorom in državno regulacijo vseh pomembnih bančnih odločitev (določanje obrestnih mer, omejitve višine kreditov in odpiranja novih podružnic; torej podobno centraliziran bančni sistem kot v tranzicijskih državah pred reformami ob koncu osemdesetih let). Tako je leta 1984 na Portugalskem delovalo 12 državnih nacionaliziranih bank in 4 banke (1 hranilna in 3 tuje), ki leta 1975 niso bile podržavljene. V okviru približevanj Evropski uniji, pa so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja pričeli z izvajanjem reform v bančnem sektorju. Tako so dovolili vstop zasebnemu kapitalu v bančni sektor in omogočili konkurenco državnim bankam. Po vstopu Portugalske v Evropsko unijo leta 1986 so nadaljevali z reformami. V obdobju 1989-1996 so tako privatizirali vse državne banke, razen ene velike hranilne banke, v letu 1995 pa je v portugalskem bančnem sistemu tako že delovalo 45 bank, od tega 15 v večinski tuji lasti (Canhoto, 2000, str. 2).

3.1.2 Analiza struktur bančnega sistema

3.1.2.1 Analiza lastniške strukture

Bančni sektor na Portugalskem je dosegel fazo zrelosti in konsolidiranosti. Tako število poslovnih bank že nekaj let ostaja na enaki ravni, zmanjšuje pa se število tradicionalnih vzajemnih kmetijskih kreditnih bank in hranilnic, ki pa predstavljajo le 3 % celotne aktive bančnega sistema. Število poslovnih bank in bančnih podružnic v večinski tuji lasti je doseglo skoraj polovico (47,4 %) vseh poslovnih bank, vendar je bil njihov tržni delež, merjen po velikosti aktive, le slabih 18 % konec leta 2001 (Annual Report 2001, Banco de Portugal, 2002). Potrebno pa je dodati, da se njihov tržni delež v zadnjih letih povečuje. Večinski delež v velikih bankah se je tako obdržal v večinski portugalski zasebni, delno pa tudi državni lasti.

3.1.2.2 Analiza tržne strukture

Portugalski bančni sektor je dokaj koncentriran. 5 največjih bančnih skupin je konec leta 2001 imelo 79,6 % tržni delež, merjen po velikosti aktive. Skoraj identičen tržni delež ima 5 največjih bančnih skupin tudi glede na višino celotnih posojil ali prejetih depozitov. Mnenja o konsolidaciji v prihodnjih letih so deljena. Zaradi agresivnejših nastopov srednje velikih bank (predvsem bank v tuji lasti) se lahko stopnja koncentracije zniža. Vseeno pa se ne izključuje možnosti pripojitev manjših družinskih bank k večjim, uveljavljenim bančnim skupinam. Ne pričakuje pa se konsolidacija med obstoječimi večjimi bančnimi skupinami na trgu (Annual Report 2001, Banco de Portugal, 2002).

3.1.2.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti bančnega sektorja

Bilančna vsota vseh depozitnih institucij v portugalskem bančnem sistemu je konec leta 2001 dosegla 278,6 milijarde evrov in tako dosegla raven 231 % BDP tega leta. Pomemben dogodek, ki bo dolgoročno vplival tudi na portugalski bančni sektor, je bila pridružitve obeh portugalskih borz v sistem Euronext konec leta 2001 ter sporazum o skupnem sodelovanju pri trgovanju z izvedenimi instrumenti s špansko borzo marca 2001. To je omogočilo večjo internacionalizacijo portugalskega kapitalskega trga in s tem določene prednosti za celoten portugalski finančni sektor.

Delež nerezidentov v pasivi je konec leta 2001 znašal 29,4 %, od katerih so večino teh sredstev predstavljale medbančne vloge tujih bank, narašča pa tudi delež vlog fizičnih oseb, ki so nerezidentje. Delež nerezidentov (zajeti so samo finančne institucije, ne pa tudi nefinančne institucije in fizične osebe) v aktivih pa je znašal 7,5 % celotne aktive.

Pomemben delež poslov z nerezidenti opravljajo portugalske banke s sedežem na Madeiri, t.i. offshore coni. Poslovanje teh bank pa ni zajeto v omenjenih podatkih (Annual Report 2001, Banco de Portugal, 2002).

3.1.3 Analiza poslovanja

Zmanjšana rast BDP je posledično vplivala tudi na manjšo rast bančnega sektorja na Portugalskem. Tako je medletna rast sredstev konec leta 2001 znašala 11,1 % (konec leta 2000 14,4 %).

Nadpovprečno so se povečevala posojila prebivalstvu (13,3 %) in posojila ostalim kreditnim institucijam, ki so se povečala za 18,5 % na medletni ravni. Vrednost naložb v vrednostne papirje se je zmanjšala za 2,8 %. Največji delež aktive tako predstavljajo posojila prebivalstvu (več kot 65 %), sledijo naložbe v vrednostne papirje (12,9 %) in posojila ostalim kreditnim institucijam (12,2 %).

Na strani pasive prevladujejo vloge prebivalstva (53,8 % celotnih virov sredstev), sledijo jim prejeta posojila ostalih kreditnih institucij (20,5 %) in obveznosti iz izdaje vrednostnih papirjev, predvsem obveznic (11,8 %). Vloge prebivalstva so se na medletni ravni podpovprečno povečale (7 %), zato pa je bila rast obveznosti iz vrednostnih papirjev kar 42,5 % (Annual Report 2001, Banco de Portugal, 2002) .

3.1.4 Učinkovitost bančnega sistema

Kljub manjši rasti bilančne vsote portugalskih bank, je njihova dobičkonosnost ostala skoraj nespremenjena. Tako je donosnost povprečne aktive pred davki (ROA) v letu 2001 znašala 0,85 %, povprečna donosnost lastniškega kapitala pred davki (ROE) pa je dosegla 15 %. Ob upoštevanju inflacije (4,4 % v letu 2001) je realno ROE znašal 10,15 %.

Operativni stroški so se povečevali z manjšo stopnjo kot je znašala rast sredstev, tako da se je delež operativnih stroškov v povprečnih sredstev bančnega sistema konec leta 2001 zmanjšal na 1,73 % povprečne aktive, kar pa je še vedno kar precej nad evropskim povprečjem (1 % povprečne aktive ob koncu leta 2000 (Annual Report 2001, Banco de Portugal, 2002)).

3.2 GRŠKI BANČNI SISTEM

3.2.1 Predstavitev grškega bančnega sistema

Zgodovina modernega grškega bančništva se je pričela z ustanovitvijo National Bank (NBG) leta 1841, ki je še danes največja grška poslovna banka. Grška centralna banka je bila kot regulator ustanovljena leta 1928. V tridesetih letih prejšnjega stoletja je sledil propad mnogih bank zaradi slabe ekonomske situacije. Po drugi svetovni vojni je bil grški bančni sistem ključni državni kanal za financiranje ekonomskega razvoja države. Država je pridobila močan vpliv in uvedla strogo regulativo, ki se je odražala v omejitvah velikosti odobrenih kreditov in višini obrestnih mer. Taka položaj se je ohranil vse do sedemdesetih in osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je državni intervencionizem sprevrgel v hiperinflacijo in velike deficite. Dodatno so prestrukturiranje zavirali krediti posameznih umetno vzdrževanim panogam z realno negativnimi obrestnimi merami. Obširna liberalizacija bančnega sistema se je

zgodila v drugi polovici osemdesetih let po vstopu Grčije v Evropsko Unijo. Povrnitev tržnih razmer v bančnem sektorju (prosta alokacija sredstev, tržne obrestne mere) je omogočila makroekonomske stabilizacije in prestrukturiranje gospodarstva. Priprave na ustanovitev skupnega evropskega bančnega trga so pospešili razvoj grškega bančnega sistema. Dodatno je k temu prispeval tudi vstop tujih bank v grški bančni prostor. Banke so se ob koncu devetdesetih let močno kapitalsko okrepile, začele so širiti svoje poslovanje področje celotnega JV Balkana, kjer so postale pomemben regionalni center.

3.2.2 Analiza struktur bančnega sistema

3.2.2.1 Analiza lastniške strukture

Konec leta 2001 je v grškem bančnem sistemu delovalo 61 poslovnih bank in kreditnih institucij. Število domačih in tujih poslovnih bank je bilo enako (21), vseeno pa je bil tržni delež domačih bank mnogo večji (79,4 %) kot tržni delež tujih bank (9,6 %), merjen glede na velikost aktive. Kljub reformam in privatizaciji grškega bančnega sektorja, pa je država še vedno večinski lastnik v poslovnih bankah. Tako je država v začetku leta 2002 lastniško nadzorovala 53 % vseh grških poslovnih bank (merjeno po velikosti aktive). Dodati pa je potrebno, da je veliko grških poslovnih bank (predvsem v lasti države) sklenilo strateška partnerstva z uveljavljenimi evropskimi bančnimi skupinami, kar lahko pomeni, da je vpliv tujih investitorjev dejansko večji od formalnih lastniških deležev.

Kljub nedokončani privatizaciji pa se je grški bančni sistem v preteklih letih dokaj konsolidiral. V obdobju 1998 do konca leta 2001 je bilo tako 14 različnih prevzemov in združitvev. Trend konsolidacije in nadaljne privatizacije državnih lastniških deležev v poslovnih bankah naj bi se nadaljeval tudi v prihodnje (Annual report 2001, Bank of Greece, 2002).

3.2.2.2 Analiza tržne strukture

Za grški bančni sistem lahko rečemo, da je delno koncentriran. Tako je 5 največjih bank konec leta 2001 razpolagala z 66 % celotnih sredstev bančnega sistema. Ta delež je bil še nekoliko višji pri primerjavi tržnih deležev pri celotnih posojilih ali prejetih vlogah. Tovrstni deleži koncentracije so bili v zadnjih letih dokaj stabilni, na njih pa delujeta predvsem dva dejavnika. Konsolidacija deluje v smeri povečevanja koncentracije, povečana konkurenčnost pa deluje v obratni smeri. Na dolgi rok je pričakovati povečanje koncentracije zaradi potrebe po nekaj močnih domačih bankah, ki bi le tako lahko uspešno nastopale tudi na tujih finančnih trgih, saj je relativna velikost grških bank majhna v primerjavi z razvitejšimi evropskimi bankami ((le 2 grški banki sta bili med največjimi 100 evropskimi bankami konec leta 2000) Annual report 2001, Bank of Greece, 2002).

3.2.2.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti

Grške poslovne banke so postale vodilni investitor na območju JV Balkana. Tako so do konca leta 2001 v tujini ustanovili 26 bank, podružnic in predstavništav bank. Največ jih je v Albaniji (9), sledijo Bolgarija (8), Romunija (5), Makedonija (2) ter bivša ZRJ in Turčija (1), kar kaže na veliko ekspanzijo grških poslovnih bank.

Grški bančni sistem ima eno največjih stopenj rasti bilančne vsote v zadnjih letih v celotni Evropski uniji. Tako je bilančna vsota celotnega bančnega sistema ob koncu leta 2001 dosegla 146 % BDP-ja v tem letu.

Delež nerezidentov v aktivih je konec leta 2000 znašal 8,8 %, medtem ko je delež nerezidentov v pasivi znašal 22,4 %, kar lahko pripišemo predvsem uvajanju skupne evropske valute v letu 2001 (Annual report 2001, Bank of Greece, 2002).

3.2.3 Analiza poslovanja

Grški bančni sistem je v zadnjih letih beležil visoke stopnje rasti (25 % letna povprečna rast sredstev v obdobju 1997-2000), kar kaže na rastoči bančni trg. V letu 2001 je bila zabeležena rast neto obrestnih prihodkov v višini 13,9 %, kar je predvsem posledica manjšega zmanjšanja obrestnih prihodkov (-19 %) kot obrestnih odhodkov (-32,2 %). Med kreditnimi dejavnostmi bank so se najbolj povečala potrošniška posojila prebivalstvu, ki predstavljajo najdonosnejša posojila za banke. Skupna velikost vseh posojil je konec leta 2001 dosegla 46,1 % vseh sredstev.

Neobrestni prihodki bank so se zmanjšali za 18,8 %, kar je predvsem posledica zmanjšanja prihodkov iz finančnih operacij (- 24 %) in neto prihodkov iz provizij (- 20 %).

Na strani pasive je bila zabeležena minimalna rast vlog prebivalstva in podjetij, katerih delež v pasivi je padel na 62 % celotnih virov sredstev. Banke so dodatne vire sredstev zbirala predvsem z repo posli (Annual report 2001, Bank of Greece, 2002).

3.2.4 Učinkovitost grškega bančnega sistema

Kljub manjšemu vplivu gospodarske krize v Evropski uniji in svetu na grško ekonomijo, pa se je grški bančni sistem soočil z zmanjšano dobičkonosnostjo v letu 2001. Tako je donosnost povprečne aktive pred davki (ROA) konec v letu 2001 znašala 1,5 %, donosnost lastniškega kapitala pred davki (ROE) pa 17,9 %. Ob upoštevanju inflacije (2,5 % v letu 2001) je realno ROE znašal 15,02 %.

Grške banke so nadaljevale z večanjem operativne učinkovitosti. Kljub dodatnim stroškom z uvedbo evra v letu 2001, so se operativni stroški, gledano relativno, zmanjšali na 2,3 % povprečne velikosti sredstev. Prav tako pa je rast stroškov za osebje zaostala za rastjo bilančne

vsote bank, tako da se je strošek osebja znižal na 1,4 % povprečnih sredstev bank (Annual report 2001, Bank of Greece, 2002).

3.3 ŠPANSKI BANČNI SISTEM

3.3.1 Predstavitev španskega bančnega sistema

Španski bančni sistem je bil tradicionalno zelo zaprt sistem, z močno regulacijo, zaščiten pred tujo konkurenco in zelo konzervativen v smislu inovacij in izboljšanja učinkovitosti sistema. Glavno vlogo so igrale velike banke, ki so hkrati tudi lastniško nadzirale večino vej industrije. V takem bančnem okolju so se lahko dolgo časa ohranile tudi nekonkurenčne banke. V zameno za ugodno financiranje državnega dolga, so velike banke lahko koordinirale svoje aktivnosti z zbiranji depozitov, ki so tako predstavljali izjemno poceni vir sredstev, saj si banke niso konkurirale z višanjem pasivnih obrestnih mer.

Omenjeno stanje je trajalo do začetka sedemdesetih let dvajsetega stoletja, ko je veliko bank postalo nesolventnih zaradi izbruha naftne krize in posledično plačilne nesposobnosti industrijskih podjetij. Tako je bila država prisiljena večino teh bank sanirati. Po sanaciji pa se je začel proces deregulacije in konsolidacije večjih bank, ki je približal španski bančni sistem Evropski Uniji, katere polnopravna članica je Španija postala leta 1986. Kljub temu, pa si je Španija izborila prehodno 6 letno obdobje, v katerem je lahko obdržala nekatere omejitve pri nastopanju tujih bank (iz članic Unije) na španskem bančnem trgu. Od leta 1992 dalje pa v španskem bančnem sistemu ni več omejitev za banke iz držav članic v zvezi z nastopanjem na bančnem trgu.

3.3.2 Analiza struktur bančnega sistema

3.3.2.1 Analiza lastniške strukture

Konec leta 2001 je v španskem finančnem sistemu delovalo 63 poslovnih bank v večinski domači lasti, 27 hčerinskih bank tujih bank in 56 podružnic tujih bank (od tega 48 iz Evropske unije). Poleg njih so kot finančni posredniki na trgu delovale tudi hranilnice (47), kreditne zadruge (92) in specializirane kreditne institucije (84). Tretjina vseh omenjenih institucij (121) je povezanih v 32 različnih bančnih skupin, medtem ko preostale institucije (248) na trgu nastopajo samostojno. Kljub velikemu številu tujih hčerinskih bank in podružnic tujih bank, pa je njihov skupni delež, glede na velikost aktive, konec leta 2001 znašal le 9 % (Annual report 2001, Bank of Spain, 2002).

3.3.2.2 Analiza tržne strukture

Po veliki konsolidaciji španskih bank, ki so se dogajale v letih 1998-2000, je prišlo do nastanka dveh velikih bančnih skupin, ki obvladujeta 37,5 % trga, gledano po velikosti povprečne aktive

v letu 2001. Tako največjih 5 bančnih skupin obvladuje 53,2 % trga, največjih 10 bančnih skupin pa 63,6 % trga (glede na velikost aktive). Tako lahko za španski bančni sistem rečem da je le delno koncentriran (Annual report 2001, Bank of Spain, 2002).

3.3.2.3 Analiza velikosti in strukture geografskih dejavnosti

Konsolidirana bilančna vsota španskega bančnega sistema je ob koncu leta 2001 dosegla več kot 1459 milijard evrov, kar predstavlja 229 % BDP v tem letu.

Konec leta 2001 je bilo 23,2 % celotne bilančne vsote španskega bančnega sistema vezanega na poslovanje s tujino. Od tega so španske banke 66 % teh sredstev in obveznosti plasirale na njihov tradicionalni trg – Latinsko Ameriko, predvsem Argentino. Zaradi argentinske krize so v letu 2001 utrpeli tudi izgube, posledično se je zmanjšal tudi obseg poslovanja s tujino (konec leta 2000 je ta znašal 27,4 % celotne bilančne vsote). Latinski Ameriki sledi Evropska unija, kjer je rast poslovanja španskih bank najstabilnejša v zadnjih letih, ostale države OECD, predvsem ZDA, Švica in Japonska pa jim služijo predvsem kot viri sredstev.

Delež nerezidentov v aktivih je konec leta 2001 znašal 3,4 % (delež v celotnih posojilih 6,2 %), v pasivi pa 8,5 % (delež med vlogami 15,3 %), kar je predvsem posledica financiranja dejavnosti podružnic tujih bank z medbančnimi sredstvi s strani tujih matičnih bank. Vendar ta podatek ne pokaže že omenjene globine internacionalizacije španskih bank, saj večino svojih dejavnosti v tujini (predvsem Latinski Ameriki) vodijo s hčerinskimi bankami in podružnicami v tujini, ki v teh podatkih niso zajeti (Report on Banking Supervision in Spain 2001, Banco de Espana, 2002).

3.3.3 Analiza poslovanja

Letna rast bilančne vsote velikih bančnih skupin je leta 2001 znašala 7,3 %, kar je manj kot v preteklih letih (22,9 % leta 2000). Na zmanjšanje rasti je vplivala zmanjšana domača in tuja gospodarska rast v letu 2001, argentinska kriza in zmanjšan obseg domače konsolidacije in prevzemov v tujini.

Letna rast bilančne vsote ostalih španskih kreditnih institucij je v letu 2001 znašala 9,6 %, kar je podobno kot v preteklih letih. Njihovo poslovanje in rast sta bolj stabilna, saj sta večinoma vezana le na domači trg.

Delež posojil v celotni aktivih je pri velikih bančnih skupinah konec leta 2001 dosegel 55,2 %, pri ostalih kreditnih institucijah pa 55 %. Pri obeh vrstah finančnih posrednikov, je rast posojil presegala rast bilančne vsote. Nadpovprečna rast je zabeležena predvsem pri nepremičninskih posojilih prebivalstvu, ki predstavlja največji del odobrenih posojil. Pri velikih bančnih skupinah so naložbe v vrednostne papirje povečale podpovprečno, medtem ko so se pri ostalih

kreditnih institucijah povečale nadpovprečno. Pri obeh vrstah institucij pa so se minimalno zmanjšale naložbe v ostale finančne posrednike.

V pasivi velikih bančnih skupin je konec leta 2001 delež vlog prebivalstva in nefinančnih podjetij znašal 55,6 % (medletna rast 13,5 %), medtem ko je pri ostalih kreditnih institucijah ta delež konec leta 2001 dosegel skoraj identično vrednost (55,7 % ; medletna rast 12,8 %). Zaradi zmanjšanja naložb v ostale finančne posrednike, so se posledično zmanjšale tudi njihove vloge. Obe skupini finančnih posrednikov pa sta okrepili temeljni kapital in rezerve (Report on Banking Supervision in Spain 2001, Banco de Espana, 2002).

3.3.4 Učinkovitost španskega bančnega sistema

Dobičkonosnost bank in kreditnih institucij se je v letu 2001 zmanjšala, predvsem zaradi podpovprečne rasti neobrestnih prihodkov, ki ga ni moglo nadomestiti niti večja rast obrestnih prihodkov. Dodatno zmanjšanje dobička za velike bančne skupine je pomenila nadpovprečna amortizacija dobrega imena tujih prevzetih bank zaradi argentinske krize, zmanjšanje vrednosti kapitalskih naložb in uskladitev teh vrednosti v skladu z navodili španske CB.

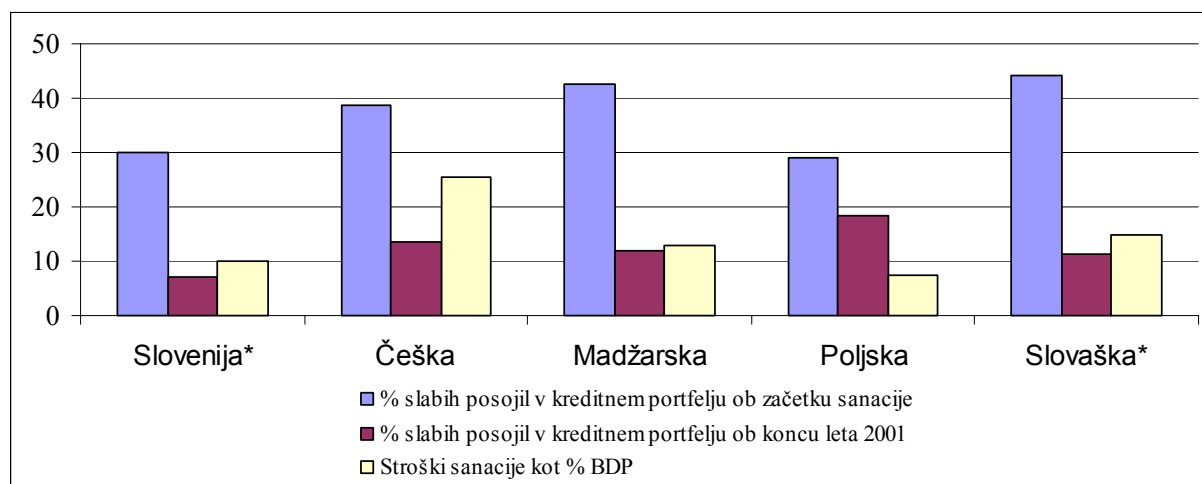
Tako je donosnost povprečnih sredstev pred davki (ROA) za velike bančne skupine v letu 2001 znašala 0,93 % (leta 2000 1,02 %), medtem ko je povprečna donosnost lastniškega kapitala pred davki (ROE) znašala 17,2 % (leta 2000 18,5 %). Ob upoštevanju inflacije (3,6 % v letu 2001) je realno ROE znašal 13,13 %. Delež neobrestnih prihodkov je padel na 30,2 % vseh prihodkov (v letu 2000 32,2 %).

Rast operativnih stroškov poslovanja velikih bančnih skupin je v letu 2001 presegla rast bilančne vsote, njihov delež v povprečni aktivni pa je povečal na 2,3 % (Annual report 2001, Banco de Espana, 2002).

4. PRIMERJAVA PRESTRUKTURIRANJA, RAZVITOSTI IN UČINKOVITOSTI POSAMEZNIH BANČNIH SISTEMOV

4.1 Primerjava prestrukturiranja bančnega sistema proučevanih tranzicijskih držav

Slika 1: Primerjava sanacije bančnih sistemov tranzicijskih držav

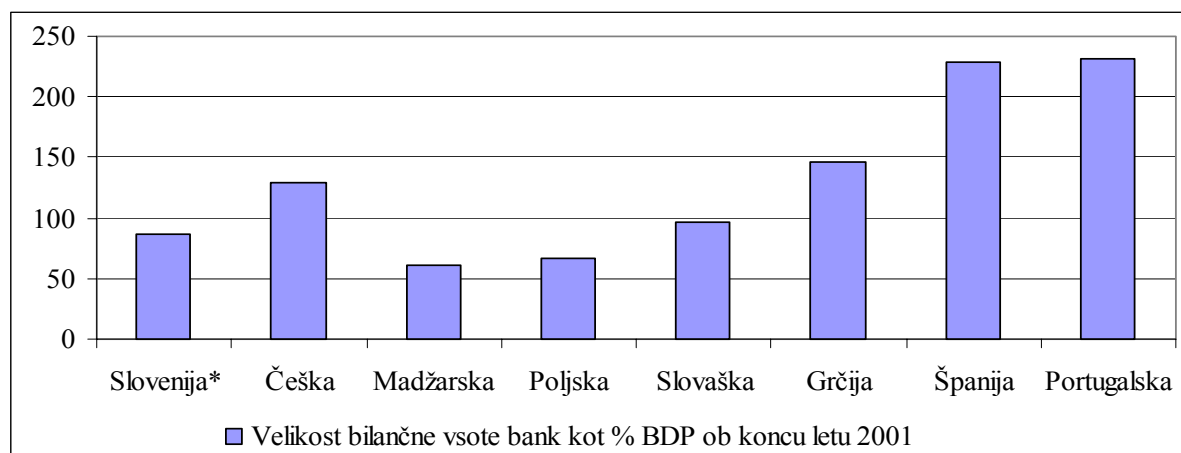
Opombe: *Leto začetka sanacije se po posameznih letih razlikuje. Večina držav je s sanacijo pričela v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja. Edino Slovaška se je temeljite sanacije lotila dokaj pozno (1998). Podatki za Slovenijo in Slovaško za delež slabih posojil veljajo na dan 31.12.2002. Za slovaški bančni sektor je pri stroških sanacije podana le približna ocena vseh stroškov po letu 1998 (brez stroškov v prejšnjih letih).

Vir: Anderson, Kegels, 1998, str. 252; Košak M., Košak T., 2002, str. 53; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str 17; Štiblar, 2001, str. 62; Tang et al., 2000, str. 7; Zsamboki, 2002, str. 117.

Kot je razvidno iz podatkov, so se vsi analizirani bančni sistemi v začetni fazi tranzicije soočili z izjemno velikim obsegom slabih posojil. V vseh sistemih je bil problem rešen s pomočjo državne sanacije (na več različnih načinov), vendar z različnim uspehom in stroški. Tako se je delež slabih posojil v kreditnem portfelju bank zmanjšal na zadovoljivo raven v Sloveniji in na Madžarskem, medtem ko predvsem Poljska, pa tudi Češka in Slovaška, še niso povsem sanirali slabih posojil. Dodatno je k poslabšanju tega kazalca prispevala še ohlapnejša kreditna politika preteklih let. V primerjavi z ostalimi sistemi, je največ stroškov (kot delež v BDP) imela Češka, vendar je potrebno opozoriti na relativno večjo velikost sredstev češkega bančnega sistema (kot delež v BDP) kot v primeru ostalih tranzicijskih držav. V primeru Slovaške pa je bila državna sanacija bančnega sistema v prvi fazi neuspešna, predvsem zaradi prevelikega vmešavanja politike in posledičnih neracionalnih odločitev. Problem slabih posojil so tako začeli učinkovito reševati šele v letih 1999 in 2000, vendar so v tem času že uspeli ujeti priključek z ostalimi primerjanimi državami.

4.2 Primerjava razvitosti bančnih sistemov proučevanih tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije

Slika 2: Primerjava globine finančnega posredništva

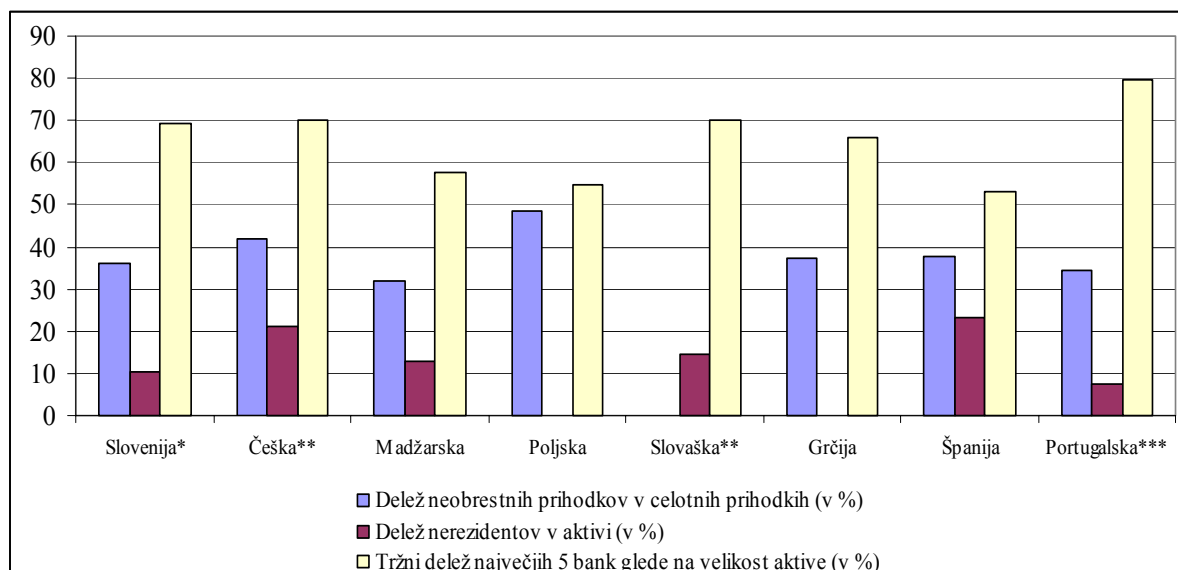

Opombe: *Upošteevano je razmerje med bilančno vsoto ob koncu leta in BDP-jem po tekočih cenah. Za Slovenijo je upošteevano razmerje ob koncu leta 2002.

Vir: Bilten BS, 4/2003; Bednarski, Osinski, 2002, str. 172; Davidova, 2002, str. 11; Janošik, Malina, 2002, str. 209; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; More, 2002, str. 28; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002.

V obdobju 1990-2002 je relativno uspešno prestrukturiranje bančnih sistemov tranzicijskih držav omogočilo povečanje globine bančnega sistema kot tradicionalno najmočnejše oblike finančnega posredništva. Vendarle pa ob primerjavi razvitosti globine bančnih sistemov (kot delež bilančne vsote v BDP) posameznih držav, še vedno lahko ugotovimo precejšen razkorak med bodočimi članicami Evropske unije in nekaterimi, po splošnih makroekonomskih kazalcih, primerljivimi obstoječimi članicami. Med tranzicijskimi državami edinole češki bančni sistem presega velikost BDP in približno dosega raven globine grškega bančnega sistema, medtem ko španski in portugalski sistem po globini daleč presegata vse tranzicijske države. Ravno v tej relativni neizkoriščenosti pa gre iskati bodočo usodo bančnih sistemov tranzicijskih držav. Ob vstopu v Evropsko unijo in pričakovani večji rasti BDP od evropskega povprečja, je realno predvideti tudi večje stopnje rasti bilančne vsote bančnih sistemov pridruženih članic od obstoječih in zmanjševanje njihovega zaostanka v razvitosti globine bančnega sistema.

Slika 3: Primerjava strukture prihodkov, internacionalizacije poslovanja in konsolidacije ob koncu leta 2001

Opombe: * Podatki za Slovenijo veljajo za leto 2002; ** Pri Češki ta delež velja za največjih 7, pri Slovaški pa za največjih 6 bank; *** Zajeti so samo krediti nerezidenčnim finančnim institucijam, izvzete pa so nerezidenčne nefinančne družbe in fizične osebe. Za nekatere kazalce pri Poljski, Slovaški in Grčiji ni podatkov.

Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 178; Davidova, 2002, str. 13; Janošik, Malina, 2002, str. 208; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; More, 2002, str. 28 in 31; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Summary Evaluation of the Financial Situation of Polish Banks, First Half 2002, 2002; Zsomboki, 2002, str. 116.

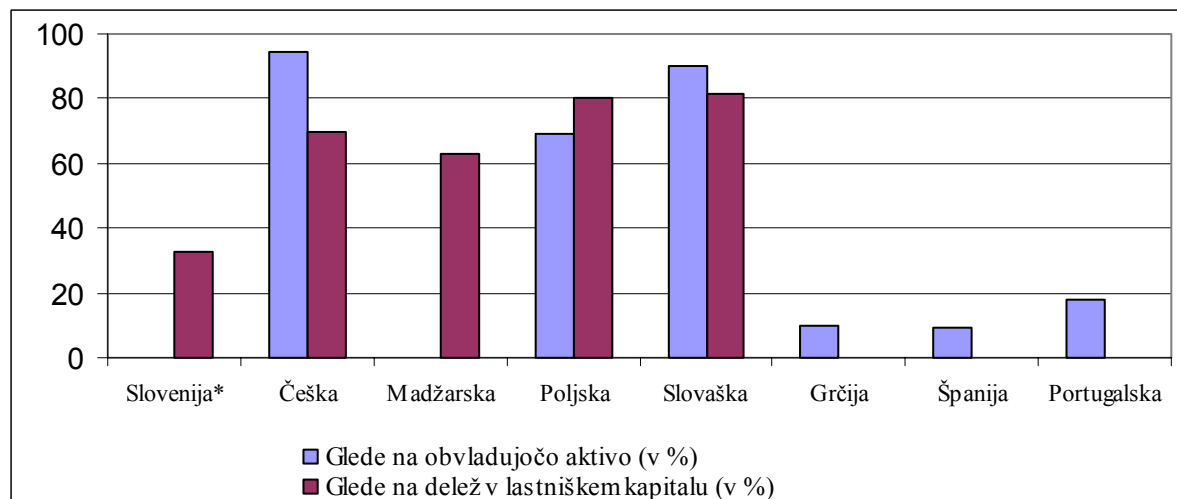
Pri primerjavi deleža neobrestnih prihodkov v celotnih prihodkih, ugotovimo da so se bančni sistemi tranzicijskih držav uspešno soočili z zmanjševanjem deleža obrestnih prihodkov in stalno povečujejo delež neobrestnih prihodkov. Pri tem sta najuspešnejši Poljska in Češka, ki sta po tem kazalcu celo prehiteli vse tri primerljive članice Evropske unije. Ostale države so pri tem kazalcu dosegle raven članic Evropske unije, potrebno pa se je zavedati, da velik del teh neobrestnih prihodkov izhaja iz deviznih poslov, ki pa se bodo po kasnejšem vstopu teh držav v Evropsko monetarno unijo in uvedbi evra močno zmanjšali.

Delež nerezidentov v aktivih naj bi prikazal uspešnost nastopanja domačih bank na tujih trgih. Iz podatkov lahko vidimo, da se z večanjem deleža tujih lastnikov v bančnem sistemu povečuje tudi delež nerezidentov v aktivih (v veliki meri gre tu predvsem za medbančna sredstva). Izjemno velik delež nerezidentov v aktivih ima španski bančni sistem (gre predvsem za širjenje bančnega poslovanja na trgih Latinske Amerike, pa tudi Evropske unije), visoke deleže pa imata tudi Češka in Slovaška (tu gre predvsem za medbančna sredstva hčerinskih bank v tuji lasti).

Proces konsolidacije, ki v večini tranzicijskih držav še ni povsem zaključen, povečuje koeficient koncentracije. Pomembno vlogo pri koncentraciji bančnega trga igra tudi velikost države. Tako ima Poljska, pa tudi Madžarska, srednje stopnje koncentracije, kar je primerljivo s približno enako veliko Španijo. V skupini manjših držav imajo višjo stopnje koncentracije

Češka, Slovenija, Slovaška in delno primerljiva Grčija, medtem ko ima srednje velika Portugalska že visoko stopnjo koncentracije bančnega trga, kar pa že kaže na bolj ali manj zaključen proces konsolidacije. Iz omenjenih podatkov je razvidno, da je proces konsolidacije deloval podobno tako v tranzicijskih državah kot tudi primerljivih državah članicah Evropske unije. Tako je še vedno najpomembnejši dejavnik, ki določa stopnjo koncentracije bančnega trga, geografska velikost države.

Slika 4: Primerjava deleža tujega lastništva ob koncu leta 2001

Opombe: * Podatki za Slovenijo veljajo za leto 2002. Za nekatere kazalce pri posameznih državah ni podatkov.

Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 175; Davidova, 2002, str. 14; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; More, 2002, str. 27; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Zsamboki, 2002, str. 107.

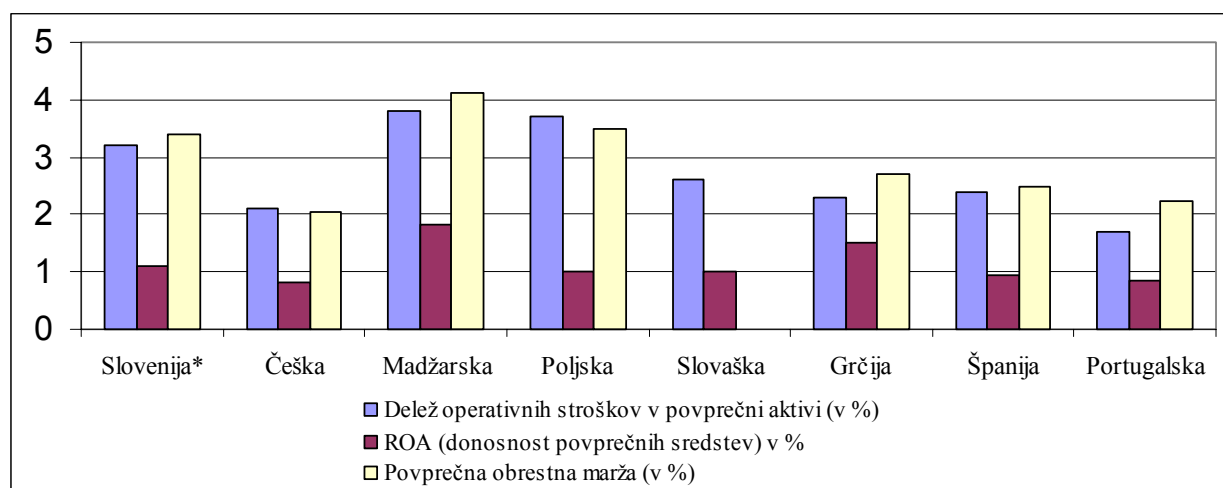
Posebno pozornost si zasluži obravnava tujega lastništva v bančnem sistemu. Tako lahko opazimo, da je večina tranzicijskih držav (vse, razen Slovenije) vodila zelo liberalno politiko do tujega kapitala in posledično tujega lastništva v domačem bančnem sistemu. Iz tabele je razvidno, da je tuje lastništvo v bančnih sektorjih prevladujoče v vseh sistemih, razem slovenskem. Tako na Češkem in Slovaškem praktično ni več večjih domačih bank, v domačem lastništvu so ostale le še manjše zasebne in specializirane državne banke. Na Madžarskem so obdržali največjo banko v domači lasti ter s tem poskusili tudi dodatno okrepiti kapitalski trg. V Sloveniji so največjo banko okrepili s tujim strateškim partnerjem, ki pa ni večinski lastnik, medtem ko je privatizacija državnega deleža v drugi največji banki začasno zamrznjena. Eden glavnih razlogov za tako veliko odprodajo (predvsem državnih) deležev tujim investitorjem, leži predvsem v visokih stroških sanacije in prezadolženosti držav. Pomembni razlogi za obširno privatizacijo so tudi izključitev pogostih neracionalnih političnih odločitev (primer Slovaške), pomanjkljivo znanje o vodenju bank in želja po razvitju učinkovitega bančnega sektorja, ki bi bil sposoben konkurenčno servisirati domače gospodarstvo. Delni odgovor na smiselnost odprodaje državnih deležev v bančnem sistemu tujim investitorjem bomo spoznali v nadaljevanju.

Če smo pri prejšnjih kazalcih razvitosti bančnega sistema pokazali na določene primerljivosti med bančnimi sistemi tranzicijskih držav in nekaterih članic Evropske unije, pa obstajajo velike razlike v deležu tujega lastništva v bančnem sistemu. Tako imata Španija in Grčija manj kot desetino tujega lastništva glede na velikost obvladujoče aktive, Portugalska ne presega petine, medtem, ko so vsi tranzicijski bančni sistemi (z izjemo Slovenije) v večinski tuji lasti. Kljub temu, je predvsem španskemu bančnemu sistemu uspel silovit razvoj v zadnjem desetletju, vključno s prodorom na trge Južne Amerike.

4.3. Primerjava učinkovitosti sistemov proučevanih tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije

Željeni cilj vseh tranzicijskih držav na začetku prestrukturiranja bančnega sektorja ob začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, je bilo razviti učinkovit, mednarodno konkurenčen bančni sistem. Izbral sem nekaj osnovnih kazalcev učinkovitosti bančnega sistema, ki naj bi omogočili medsebojno primerjavo analiziranih držav.

Slika 5: Primerjava nekaterih kazalcev učinkovitosti v letu 2001

Opombe: * Podatki za Slovenijo veljajo za leto 2002. ROA predstavlja donosnost povprečnih sredstev pred davki. Povprečna obrestna marža je izračunana kot razmerje med neto obrestnimi prihodki in celotno aktivo. Za Slovaško ni podatka o povprečni obrestni marži.

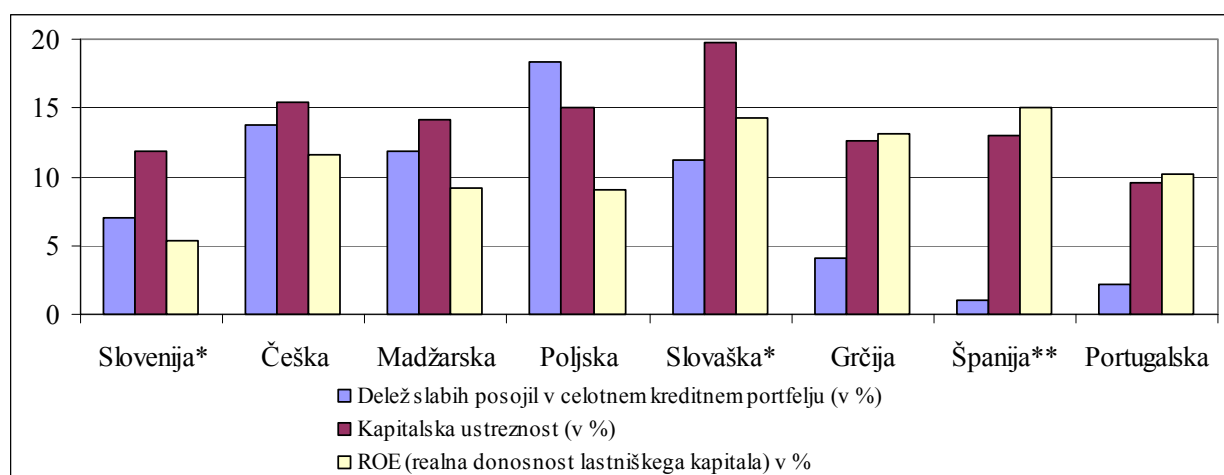
Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 178; Davidova, 2002, str. 15; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str. 21; More, 2002, str. 31; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Summary Evaluation of the Financial Situation of Polish Banks, First Half 2002, 2002; Zsamboki, 2002, str. 116.

Delež operativnih stroškov v povprečni aktivi nam lahko pokaže stroškovno učinkovitost bank in celotnega bančnega sistema. Vsekakor pa je potrebno pri tem upoštevati fazo življenjskega cikla v katerem se nahaja določen sistem. Tako je za večino tranzicijskih držav, ki so še v fazi rasti in konsolidacije, značilen višji delež operativnih stroškov v povprečni aktivi kot za nekatere druge sisteme, ki so že v fazi zrelosti (predvsem portugalski in španski). Dejstvo je, da zaradi relativno manjše velikosti sredstev in nedokončane konsolidacije (preveliko število bank), mnogim tranzicijskim državam ne uspe doseči potrebne ekonomije obsega in ekonomij

povezanosti, tako da jih veliko ne dosega optimalne stroškovne učinkovitosti. Tako se je edino Češki uspelo prebiti na podobno učinkovitostno raven kot primerljivim članicam Evropske unije.

Pri primerjavi donosnosti povprečnih sredstev pred davki (ROA) pa lahko opazimo, da vrednost tega kazalnika v vseh tranzicijskih bančnih sistemih (razen češki) presega vrednost kazalnika v španskem in portugalskem bančnem sistemu. Delni odgovor, zakaj imajo tranzicijske donosnejšo aktivo, lahko najdemo v dejstvu, da imajo v teh sistemih v povprečju višje obrestne marže (kot % v skupni aktivni, kar velja tudi za Grčijo) kot pa v portugalskem in španskem bančnem sistemu. Delež obrestnih prihodkov je namreč še vedno glavni vir prihodkov v proučevanih bančnih sistemih (glej sliko 3, str. 40). Najpomembnejši dejavnik, ki določa donosnost, pa je višina obrestne marže, oziroma razlike med povprečno tehtano aktivno in pasivno obrestno mero. Izpostaviti velja predvsem češki bančni sistem, ki je po kazalcu operativne učinkovitosti dosegel raven učinkovitosti španskega in portugalskega bančnega sistema, povprečna obrestna marža (kot razmerje med neto obrestnimi prihodki in celotno aktivo), pa je celo nižja kot pri španskem in portugalskem bančnem sistemu, kar kaže na izredno močno konkurenco v češkem bančnem sistemu.

Slika 6: Primerjava nekaterih kazalcev učinkovitosti v letu 2001

Opombe: * Podatki za Slovenijo in Slovaško veljajo za leto 2002; ** Podatek o deležu slabih posojil se nanaša le na posojila fizičnim osebam; ROE predstavlja donosnost povprečnega lastniškega kapitala pred davki, zmanjšano za stopnjo inflacije v posamezni državi.

Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 176 in 178; Davidova, 2002, str. 15; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str. 21; More, 2002, str. 31; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Zsomboki, 2002, str. 117.

Učinkovitost kreditne politike se kaže predvsem v čim manjšem deležu slabih posojil v celotnem kreditnem portfelju bank. Seveda imajo na ta kazalnik velik vpliv tudi zunanji dejavniki, predvsem splošno gospodarsko stanje. Glede na ta kazalnik, lahko analizirane države jasno ločimo v tri skupine. V prvo skupino lahko uvrstimo vse tri analizirane članice Evropske unije, ki dosegajo majhne vrednosti kazalca problematične aktive. Za njih lahko

ugotovimo, da so kljub rasti v prejšnjih letih, vodili tveganju nenaklonjeno kreditno politiko, kar posledično vodi k manjšemu ustvarjanju rezervacij in večjemu dobičku bank. V drugo skupino bi lahko uvrstili Slovenijo, pri kateri vrednost problematične aktive ne presega 10 %. Za njen bančni sistem bi lahko ugotovili podobne zaključke, zavedati pa se je potrebno, da je omenjeni delež dosežen v času dokaj dobre splošne gospodarske situacije. S poslabšanjem gospodarskih razmer, bi se ta kazalec verjetno dvignil nad 10 %. V zadnjo skupino pa lahko uvrstimo vse ostale tranzicijske države. Po sanaciji bančnega sistema v začetku devetdesetih let (razen Slovaške, ki je to učinkovito storila šele proti koncu devetdesetih let) se je delež problematične aktive znižal do 10 %, vendar pa se ta kazalec v zadnjih letih v omenjenih bančnih sistemih slabša. Glavni razlog za poslabšanje je slabša gospodarska situacija (konec devetdesetih let na Češkem, sedaj pa tudi na Poljskem in Madžarskem) v zadnjih letih, kar posledično vpliva na plačilno sposobnost podjetij.

Vsi analizirani bančni sistemi delujejo v okviru predpisane regulative in dosegajo ustrezne stopnje kapitalske ustreznosti. Pri vseh tranzicijskih državah pa je bilo opaziti enak vzorec obnašanja lastnikov: v okviru sanacije zagotoviti spoštovanje regulative (t.j. 8 %), nato banke dokapitalizirati (predvsem po privatizaciji državnih deležev). Velikokrat je bilo prekomerna dokapitalizacija tudi neke vrste tržna poteza novih lastnikov, saj so s tem želeli opozoriti na trdnost in zanesljivost svojih bank. Sčasoma pa se je ta delež ustalil na v razponu od 12 do 15 %, ki predstavlja nek optimalen obseg kapitala, kar kažejo tudi kazalci za proučevane članice Evropske unije, z izjemo Portugalske. Pomembno pri ocenjevanju kapitalske ustreznosti bank, pa je dejansko vrednotenje vseh vrst tveganj. Dodatno pa bo te standarde v bližnji prihodnosti zaostрил t.i. Basel II. sporazum.

Pri primerjavi donosnosti bančnih sistemov je opaziti precejšnje razlike, predvsem med tranzicijskimi državami (z izjemo Slovaške in Češke) in obstoječimi članicami Evropske unije. Tako najvišjo povprečno donosnost lastniškega kapitala (kazalnik ROE) dosegajo grški, slovaški, španski, češki in portugalski bančni sistem, ki presegajo 10 % realno povprečno donosnost lastniškega kapitala. Vse ostale tranzicijske države imajo nekoliko manjši kazalnik ROE, ki pa kljub temu dosega zadovoljive vrednosti. Najnižjo vrednost dosega prav slovenski bančni sistem, kar jasno kaže na potrebo po izboljšanje donosnosti lastniškega kapitala.

5. SKLEP

S proučevanjem bančnih sistemov tranzicijskih držav in njihovo primerjavo z nekaterimi članicami Evropske Unije, sem želel prikazati dinamiko razvoja in prestrukturiranja bančnih sistemov. Ugotovil sem, da se je večina bančnih sistemov uspešno prestrukturirala in v letih 2001 in 2002 po nekaterih kazalcih že dohitela primerljive članice Evropske Unije. Vseeno pa jih čaka še kar nekaj prilagajanja na poti k popolni konvergenci članicam Evropske Unije, kar pa bo nedvomno srednjeročni proces.

Sanacija vseh bančnih sistemov v tranzicijskih državah je bila uspešna. Bančni sistemi danes delujejo v smeri konkurenčnega finančnega posredništva, ki naj bi omogočal uspešno servisiranje nacionalnega gospodarstva. Kljub dejstvu, da je sanacija močno obremenila načete državne proračune, je bila to edina pot do zdravega, konkurenčnega bančnega sistema. Najbolj polemična faza prestrukturiranja je bila vsekakor privatizacija bančnega sektorja. V večini tranzicijskih držav (razen Sloveniji) imajo tuje banke večinske tržne deleže. V vseh teh državah je bil vpliv tujih bank večinoma pozitiven - povečala se je učinkovitost bank, prišlo je do prenosa novih znanj, tuje banke so spodbudile konkurenčnost (nižje obrestne marže, npr. na Češkem). Slabosti so vezane predvsem na prihodnost - nadaljni razvoj in regionalizacija poslovanja sta izključno v domeni tujih matičnih bank. Druga možna slabost je centralizacija ključnih aktivnosti, velikokrat izven meja države, v kateri posluje banka.

Bančni sistemi tranzicijskih držav so primerljivi s proučevanimi sistemi članic Evropske Unije po sestavi prihodkov (uspešno večanje deleža neobrestnih prihodkov), kapitalski ustreznosti in stopnji koncentracije bančnega sektorja (večja v manjših državah, vendar na ravni primerljivih bančnih sistemov v Evropski Uniji). Med glavne pomanjkljivosti bančnih sistemov tranzicijskih držav, prav gotovo sodi še zmeraj previsok delež slabih posojil v kreditnem portfelju (izstopajo predvsem Poljska, Češka in Slovaška), premajhna operativna učinkovitost (Madžarska, Poljska in Slovenija), ki pa je tudi posledica premajhne velikosti bank, kar ne omogoča izrabe ekonomij obsega. Banke v tranzicijskih državah še vedno ne dosegajo primerljive donosnosti lastniškega kapitala bank v Evropski Uniji (z izjemo Slovaške in Češke), medtem ko je stopnja donosnosti aktive že primerljiva z bankami iz članic Evropske Unije.

In Slovenija? Če naj bi bili najbolj gospodarsko razvita tranzicijska država, to žal ne moremo trditi za naš bančni sistem. Prav gotovo sta zapoznela in nedokončana privatizacija upočasnili hitrejši razvoj, pa tudi vloga tujih bank v slovenskem bančnem prostoru ni bila tako enoznačna kot v ostalih tranzicijskih državah (manjše tuje banke so se bolj ali manj prilagodile trenutnim razmeram na trgu in niso aktivno izboljševale konkurence). Po kazalnikih ima slovenski bančni sistem relativno majhen delež slabih posojil v kreditnem portfelju, izboljšati pa bo potrebno operativno učinkovitost, dvigniti donosnost lastniškega kapitala in zmanjšati relativno visoko obrestno maržo. Morda je naša prednost v ohranitvi večinskih lastniških deležev v domačih rokah, ki lahko omogoči neodvisen prihodnji razvoj in regionalno širjenje poslovanje. Vendar pa bi za to potrebovali aktivnejše lastnike z natančno vizijo razvoja, kar pa zaenkrat država kot največji lastnik ni bila. Pričakovati je, da bosta z aktivnejšo vlogo KBC v naši največji banki in uresničenem oblikovanjem ostalih dveh finančnih stebrov (prvi okoli NKBM in drugi okoli Zavarovalnice Triglav), sledila hitrejši razvoj in izboljšana konkurenčnost v slovenskem bančnem sistemu.

6. LITERATURA

1. Anderson Ronald W., Kegels Chantal: Transition banking: Financial Development of Central and Eastern Europe. Oxford: Clarendon Press, 1998. 297 str.
2. Bednarski Piotr, Osinski Jacek: Financial Sector Issues in Poland. V: Financial Sectors in EU Accession Countries. Frankfurt am Main: ECB, 2002, str. 171-188.
3. Bobek Dušan: Organiziranje in poslovanje bank. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1992. 198 str.
4. Canhoto Ana Maria: A non-parametric Evaluation of Banking Efficiency in Portugal, news vs old banks. Fontainebleau: INSEAD, 2000. 24 str.
5. Davidova Petra: Češki bančni sistem na začetku novega tisočletja. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 7-8, str. 9-15.
6. Dimovski Vlado: Bančništvo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 74 str.
7. Ihnat Pavol, Prochazka Peter: The Financial Sector in the Czech Republic: An Assessment of its Current State of Development and Functioning. V: Financial Sectors in EU Accession Countries. Frankfurt am Main: ECB, 2002, str. 68-83.
8. Janošik Juraj, Lubor Malina: Financial Sector Situation and Development in the Slovak Republic. V: Financial Sectors in EU Accession Countries. Frankfurt am Main: ECB, 2002, str. 207-216.
9. Košak Marko, Košak Tomaž: Bančni sektor v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 7-8, str. 51-59.
10. Lazarevič Žarko, Prinčič Jože: Zgodovina slovenskega bančništva. Ljubljana: ZBS – Združenje bank Slovenije, 2000. 438 str.
11. Macko Martin: Bančni sistem na Slovaškem. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 7-8, str. 17-23.
12. More Csaba: Razvoj bančnega sektorja na Madžarskem: preoblikovanje, tekoča gibanja in obeti. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 7-8, str. 25-33.
13. Novak Manica: Primerjava ureditve bančnega sistema EU s slovensko. Ljubljana, Ekonomska fakulteta, 2002. 120 str.
14. Pniewski Pawel: Poljski bančni sistem. Bančni vestnik, Ljubljana, 51(2002), 7-8, str. 35-39.
15. Ribnikar Ivan: Prehod v tržno gospodarstvo po slovensko. Ljubljana: CISEF, 1994. 318 str.
16. Štiblar Franjo: Sanacija slovenskih bank: zakaj zamuja njen zaključek in kako naprej. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 45(1996), 12, str. 25-45.
17. Štiblar Franjo: Rehabilitation of the Banking Sector – the Slovenian Approach. Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 5, str. 61-69.
18. Tang et al.: Banking Crises in Transition Economies: Fiscal Costs and Related Issues. Washington (D.C.): The World Bank, 2000. 58 str. 12 tbl.
19. Voljč Marko: Bank Rehabilitation and Private Sector Development: Some lesson from Slovenia. V: Simoneti M. in Kawalec S.: Bank Rehabilitation and Enterprise Restructuring. Ljubljana: CEEP, 1995. str. 109-118.

20. Zsomboki Balasz: The Financial Sector in Hungary. V: Financial Sectors in EU Accession Countries. Frankfurt am Main: ECB, 2002, str. 105-117.

7. VIRI

1. Annual report 2001. Athens: Bank of Greece, 2002. 269 str.
2. Annual report 2001. Bratislava: National Bank of Slovakia, 2002. 207 str.
3. Annual report 2001. Madrid: Banco de Espana, 2002. 174 str.
4. Annual report 2001. Prague: Czech National Bank, 2002. 96 str.
5. Annual report 2001. Warsaw: National Bank of Poland, 2002. 224 str.
6. Annual report 2002. Bratislava: National Bank of Slovakia, 2003. 217 str.
7. Annual report, Business Report and Financial Statements of the National Bank of Hungary for 2001. Budapest: National Bank of Hungary, 2002. 86 str.
8. Annual report, Report and Financial Statements, 2001. Lisboa: Banco de Portugal, 2002. 304str.
9. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana: Banka Slovenije, 12 (2003), 4, 111 str.
10. EU Banking Sector Stability. Frankfurt am Main: European Central Bank, February 2003. 20 str.
11. Letno poročilo 2002. Ljubljana: NLB, 2003. 163 str.
12. Letno poročilo Banke Slovenije, Leto 2001. Ljubljana: Banka Slovenije, 2002. 105 str.
13. Letno poročilo Banke Slovenije, Leto 2002. Ljubljana: Banka Slovenije, 2003. 104 str.
14. Monthly Statistical Bulletin. Athens: Bank of Greece, 2002, 7-8, 106 str.
15. NLB Kažipot. Ljubljana: NLB, junij 2003. 17 str.
16. Report on Banking Supervision in Spain 2001. Madrid: Banco de Espana, 2002. 173 str.
17. Summary Evaluation of the Financial Situation of Polish Banks, First Half 2002. Warsaw: National Bank of Poland, 2002. 54 str.
18. Structural Analysis of the EU Banking Sector, Year 2001. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2002. 65 str.
19. The Polish Banking System in the Nineties. Warsaw: National Bank of Poland, 2001. 61 str.
20. Zakon o bančništvu (Uradnilist RS, št.7/99).

8. PRILOGE

Tabela 1: Primerjava sanacije bančnih sistemov tranzicijskih držav

Kazalnik	najvišji delež slabih posojil v kreditnem portfelju v začetku 90. let (v %)	delež slabih posojil v kreditnem portfelju (konec 2001) (v %)	ocenjeni stroški sanacije kot % BDP
Država			
Slovenija	30,0	7,0 ¹	10,0
Češka	38,8	13,7	25,4
Madžarska	42,6	11,9	12,9
Poljska	29,0	18,3	7,4
Slovaška	44,3 ²	11,2 ¹	15,0 ³

¹ Podatki veljajo na dan 31.12.2002

² Leta 1998, predvsem zaradi nezadostnih ukrepov v prejšnjih letih

³ Približna ocena, ki se nanaša le na stroške sanacije po letu 1998.

Vir: Anderson, Kegels, 1998, str. 252; Bednarski, Osinski, 2002, str. 176; Košak M., Košak T., 2002, str. 53; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str 17; Štiblar, 2001, str. 62; Tang et al., 2000, str. 7; Zsomboki, 2002, str. 117.

Tabela 2: Primerjava razvitosti bančnih sistemov tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije (na dan 31.12.2001)

Kazalnik	delež bilančne vsote bančnega sistema v BDP (v %)*	delež neobrestnih prihodkov v celotnih prihodkih (v %)	delež nerezidentov v aktivih (v %)	Tržni delež največjih 5 bank glede na velikost aktive (C 5)	delež tujih lastnikov glede na obvladujočo aktivo (v %)	delež tujih lastnikov glede na delež v lastniškem kapitalu (v %)
Država						
Slovenija ¹	85,9	36,1	10,5	69,4	/	32,5
Češka	129,7	41,8	21,0	70,0 ²	94,2	70,0
Madžarska	60,5	32,0	12,7	57,5	/	63,0
Poljska	66,1	48,5	/	54,7	69,2	80,2
Slovaška	96,2	/	14,4	70,0 ²	90,0	81,2
Španija	229	37,8	23,2	53,2	9,0	/
Grčija	146	37,5	/	66,0	9,6	/
Portugalska	231	34,3	7,6 ⁴	79,6	18,0	/

* Upoštevano je razmerje med bilančno vsoto ob koncu leta in BDP-jem po tekočih cenah.

¹ Podatki za Slovenijo veljajo za leto 2002

² Pri Češki ta delež velja za največjih 7, pri Slovaški pa za največjih 6 bank.

³ Omenjeni delež velja za razmerje med tujim in celotnim lastniškim kapitalom bančnega sektorja

⁴ Zajeti so samo krediti nerezidenčnim finančnim institucijam, izvzete pa so nerezidenčne nefinančne družbe in fizične osebe.

Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 175 in 178; Bilten BS, 4/2003; Davidova, 2002, str. 13 in 14; Gornik, 1999, str. 61; Janošik, Malina, 2002, str. 208; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str. 17; More, 2002, str. 27, 28 in 31; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Summary Evaluation of the Financial Situation of Polish Banks, First Half 2002, 2002; Štiblar, 2001, str. 62; Tang et al., 2000, str. 7; Zsamboki, 2002, str. 107, 116 in 117.

Tabela 3 : Primerjava učinkovitosti bančnih sistemov proučevanih tranzicijskih držav in primerljivih članic Evropske unije (na dan 31.12.2001)

Kazalnik	delež operativnih stroškov v povprečni aktivni (v %)	delež slabih posojil v skupnih posojilih (v %)	kapitalska ustreznost (v %)	ROA (donosnost povprečnih sredstev, v %)	ROE (realna povprečna donosnost lastniškega kapitala, v %)	povprečna obrestna marža (v % glede na celotno aktivo)
Država						
Slovenija ¹	3,2	7,0	11,9	1,1	5,4	3,39
Češka	2,1	13,7	15,4	0,83	11,59	2,03
Madžarska	3,8	11,9	14,2	1,81	9,18	4,13
Poljska	3,7	18,3	15,0	1,02	8,99	3,49
Slovaška	2,6	11,2 ¹	19,7	1,01	14,32	/
Španija	2,4	0,96 ²	13,0	0,93	13,13	2,70
Grčija	2,3	4,1	12,6	1,50	15,02	2,50
Portugalska	1,7	2,2	9,5	0,85	10,15	2,24

¹ Podatki veljajo za dan 31.12.2002

² Delež velja samo za posojila za fizične osebe oz. gospodinjstva.

Vir: Bednarski, Osinski, 2002, str. 176 in 178; Davidova, 2002, str. 15; Letna poročila CB, Leto 2001 in 2002; Macko, 2002, str. 21; More, 2002, str. 31; Report on Banking Supervision in Spain 2001, 2002; Summary Evaluation of the Financial Situation of Polish Banks, First Half 2002, 2002; Zsamboki, 2002, str. 116 in 117.